



เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งได้นำมากล่าวในบทนี้ จะครอบคลุมในเรื่องของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดี ในโรงเรียน ประถมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมเสริมหลักสูตรในเรื่องของความหมาย จุดมุ่งหมาย หลักในการจัด การดำเนินงาน การประเมินผล ประโยชน์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ส่วนที่เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีจะมีในเรื่องของความหมาย ลักษณะความเป็นพลเมืองดี คุณลักษณะที่ควรปลูกฝัง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเสนอตามลำดับดังนี้

ความหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตร

นักการศึกษาเรียกชื่อกิจกรรมเสริมหลักสูตรซึ่งเป็นกิจกรรมนอกเหนือจากการเรียนการสอนในชั้นเรียนออกไปต่าง ๆ กัน แต่มีจุดมุ่งหมายในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้เหมือนกัน เช่น เรียกว่า:-

1. กิจกรรมนอกหลักสูตร (extra curricular activities)
2. กิจกรรมเสริมหลักสูตร (promotional curricular activities)
3. กิจกรรมพิเศษ (extra activities)
4. กิจกรรมร่วมหลักสูตร (co-curricular activities)
5. กิจกรรมครูและนักเรียน (teacher-student activities)
6. กิจกรรมพัฒนาการ (development activities)
7. กิจกรรมโรงเรียน (school activities)
8. กิจกรรมริเริ่ม (initiatary activities)
9. กิจกรรมชีวิตในโรงเรียน (school life activities)
10. กิจกรรมนักเรียนหรือกิจกรรมนิสิตนักศึกษา (student activities)

11. กิจกรรมกลุ่ม (group activities)
 12. กิจกรรมกึ่งหลักสูตร (semi-curricular activities)
 13. กิจกรรมคณะ (campus activities)
 14. กิจกรรมหลักสูตรพิเศษ (special curricular activities)
- (สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก 2522 : 5 - 6)

กิจกรรมเสริมหลักสูตรนอกจากจะมีชื่อเรียกต่าง ๆ กันออกไปดังกล่าวแล้วยังมีผู้ให้ความหมายของคำนี้แตกต่างกันออกไปดังนี้

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2503 : 1 - 10) ได้ให้ความหมายไว้ว่ากิจกรรม คือ การทำงานและการกระทำทุกอย่างในสถานศึกษา การเรียนวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรในห้องเรียน เช่น การอ่าน การเขียน เหล่านี้ก็นับว่าเป็นกิจกรรม และยังได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาไว้ว่า กิจกรรมอาจอยู่ในหลักสูตรหรือนอกหลักสูตรได้ ถ้ากิจกรรมใดกำหนดไว้ในหลักสูตรบังคับว่าต้องเรียน ต้องทำก็เรียกว่า "กิจกรรมในหลักสูตร" กิจกรรมใดที่มีได้กำหนดไว้ในหลักสูตรหรือไม่ได้บังคับว่าจะต้องเรียน แต่บุคคลในสถานศึกษาร่วมกันจัดให้มีขึ้น โดยมุ่งให้ส่งเสริมการเรียนในชั้นเรียนให้มีผลดีกว่าเดิม กิจกรรมนี้เรียกว่า กิจกรรมนอกหลักสูตรหรือกิจกรรมพิเศษ (extra curricular activities or special activities)

✓ จันทร ชุมเมืองปักษ์ (2508:20) ได้ให้ความเห็นว่า "กิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นกิจกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการแห่งการเรียนการสอนที่มีความสำคัญให้ประสบการณ์ชีวิตประจำวันของผู้เรียนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ส่วนในทัศนะของนักการศึกษาชาวต่างประเทศ ได้กล่าวไว้ดังนี้เช่น

เอล โซ วอร์ ทอมสกินส์ (Tomskin 1950:10) กล่าวว่า "กิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นประสบการณ์ที่ดี เป็นส่วนส่งเสริมการเรียนการสอนตามประมวลการเรียนในหลักสูตรให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อให้เด็กเจริญงอกงามทุกด้าน ดำรงตนเป็นพลเมืองที่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้"

โรเบิร์ต คัมบลิว เฟรคเคอริค (Frederich 1959:6) ยังได้กล่าวอีกว่า "กิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง กิจกรรมทั้งหลายในสถานศึกษาที่นักศึกษาที่มีความสมัครใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ และสถานศึกษายอมรับ สนับสนุนกิจกรรมเหล่านั้น การเข้าร่วมกิจกรรมนั้นจะไม่มีผลในการนับเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาผลการศึกษา"

วิลเลียม บลาเซอร์ และเบิร์น บี ครูกสตัน (Blaesser and Crouston 1962 : 610) ยอมรับเอาความหมายของคาวรี (Cowley) และกล่าวสรุปไว้ว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึงกิจกรรมที่ไม่เป็นวิชาการทุกชนิด มุ่งพัฒนานักศึกษาเป็นสำคัญและงานย่ำทางปัญญา สังคม อารมณ์ วัฒนธรรมและพัฒนาการทางร่างกายของนักศึกษา ยิ่งไปกว่านั้นยังรวมเอากิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นการเสริมสร้างหลักสูตร การปรับปรุงวิธีสอนและพัฒนาความเป็นผู้นำของนักศึกษา เป็นสิ่งที่เสริมต่อ และเป็นองค์ประกอบของการเรียนการสอนของโครงการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาตัวนักศึกษา

วิลเลียม ฮี โฮม (Hope 1968:353) กล่าวว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึงโปรแกรมของวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยซึ่งมีความมุ่งหมายที่จะช่วยให้นักศึกษาทั้งเป็นรายบุคคลหรือกลุ่มได้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในชุมชนทางวิชาการ (academic community) กล่าวคือ ให้จัดให้มีการจัดสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการ ความใฝ่ฝันในมหาวิทยาลัย ความเจริญงอกงามของนักศึกษาในทางสติปัญญาส่วนตัว จิตวิทยา สังคมและร่างกาย ทั้งนี้โดยให้นักศึกษาได้ประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมายของตนและสังคม

สทราฟ เฮร์เบิร์ต (Herbert 1969:30) กล่าวว่า "กิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ภายใต้การแนะนำที่ถูกต้อง และอยู่ในความรับผิดชอบของมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัย โดยกิจกรรมนั้นไม่มีการลงคะแนนเข้ามาเกี่ยวข้อง" และในปีเดียวกันนี้ คาร์เมล เจ. จาไมอัส (Jamias 1969:98) ก็ได้ให้ความหมายไว้เช่นกันว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง การจัดองค์การเพื่อเตรียมเปิดโอกาสในการเสริมประสบการณ์พิเศษ สร้างความสัมพันธ์มูลฐาน และเป็นที่ฝึกประชาธิปไตย ซึ่ง

นักศึกษาจะได้มีโอกาสเรียนรู้ถึงการเป็นประชาธิปไตยที่ดีในอนาคต เป็นการสร้างนิสัยที่มีคุณค่า ทักษะที่นำสรรเสริญ คุณค่าที่ถูกต้อง อันเป็นการสร้างประชากรที่ดีที่มีคุณค่าแก่สังคม"

✓ คาร์เตอร์ วี. กูด (Good 1973:3) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตรไว้ว่า "โปรแกรมและการจัดการดำเนินงานซึ่งนักเรียนหรือสถาบันทางการศึกษาจัดขึ้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความสนุกสนาน เพิ่มพูนความรู้ ให้โอกาสแสดง ความสนใจ ความสามารถ ไม่มีการให้หน่วยกิต ต้องจัดหาเงินเพื่อการดำเนินการเอง และอยู่ภายใต้การควบคุมของสถาบันการศึกษา"

กล่าวโดยสรุป กิจกรรมเสริมหลักสูตรคือ กิจกรรมที่จัดขึ้นนอกเวลาเรียนปกติ หรือนอกเหนือจากการวางสอนวิชาต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการ ความสนใจ ความสามารถและความถนัดของนักเรียน อันเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสแสวงหาความรู้ให้แตกฉานยิ่งขึ้น และเพื่อส่งเสริม พัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียนให้เหมาะสมตามค่านิยมที่สังคมปัจจุบันและอนาคตกิจกรรมนี้จะมีลักษณะที่สำคัญคือ

1. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ
(voluntary participation)
2. เป็นกิจกรรมที่ได้รับอนุมัติจากผู้บริหารโรงเรียน
(approval by school authorities)
3. มีครูที่ปรึกษาคอยดูแลและรับผิดชอบ (sponsorship)
4. ไม่มีหน่วยการเรียน (no academic credit)

จุดมุ่งหมายในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

จุดมุ่งหมายในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรจะเป็นแนวทางให้ผู้ดำเนินงานยึดเป็นหลักในการทำงาน และเป็นการกำหนดขอบข่ายและขอบเขตของความรับผิดชอบในการดำเนินงานได้สะดวกขึ้น ซึ่งได้มีผู้เสนอแนวทางไว้หลายลักษณะดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2521 : 1) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรไว้ในระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ดังนี้

1. เพื่อให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย
2. เพื่อให้มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
3. เพื่อให้มีความเข้าใจและเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
4. เพื่อให้มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติคามสิทธิและหน้าที่ภายในขอบเขตของกฎหมาย
5. เพื่อให้มีความซาบซึ้งในคุณค่า คำขวัญและส่งเสริมเอกลักษณ์ วัฒนธรรมอันดีงามของชาติไทย
6. เพื่อให้เกิดความรักและความสามัคคีในหมู่คณะ
7. เพื่อส่งเสริมทักษะ ความถนัด และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
8. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายและจิตใจ และรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
9. เพื่อให้รู้จักบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและสร้างความมั่นคงของชาติ
10. เพื่อให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมอันดีงาม
11. เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา

นพพงษ์ บุญจิตราภุคย์ (2517 : 3 - 4) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรไว้ดังนี้คือ

1. เพื่อส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยและความเป็นพลเมืองดีของชาติ
2. เพื่อให้เก็กรู้จักนำตนเองและบังคับตนเอง
3. เพื่อให้มีความร่วมมืออันดีต่อกัน
4. เพื่อให้ค้นพบความสามารถพิเศษ ความถนัด และความสนใจของตนเอง
5. เพื่อก่อให้เกิดวินัยที่ดี ส่งเสริมให้เคารพกฎ ข้อบังคับต่าง ๆ ในสังคม
6. เพื่อให้มีความสามัคคีในหมู่คณะ หยิ่งในเกียรติของสถานศึกษาและมีชีวิต

7. เป็นการส่งเสริมทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะในการเป็นผู้นำ การทำงานร่วมกัน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และเกิดความสุขสนานที่จะได้ทำงานที่ตนเองสนใจ
8. เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับนักเรียน และนักเรียนกับนักเรียนเอง
9. ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพบุคคลิกภาพ มีความรับผิดชอบ และรู้จักเคารพบุคคลอื่น
10. เพื่อช่วยให้หลักสูตรสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ช่วยให้บริการลุล่วงประสงค์ทางการศึกษาอย่างแท้จริง
11. ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้วิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรให้ดียิ่งขึ้น
12. ช่วยให้ผู้เรียนได้ใช้เวลาว่างอย่างมีประโยชน์และมีประสิทธิภาพ

แอนนา เฮเลน แกลแลคเกอร์ (Gallagher 1965 : 40) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรไว้ดังนี้คือ

1. กิจกรรมเสริมหลักสูตรจะช่วยให้นักเรียนปรับตนเองให้เข้ากับสภาพชีวิตการเป็นนักเรียน
2. กิจกรรมเสริมหลักสูตรจะช่วยสร้างความสมดุลระหว่างการใช้เวลาเรียนและการใช้เวลาว่าง
3. กิจกรรมเสริมหลักสูตรจะช่วยสร้างเสริมความสนใจ และทักษะในการจัดกิจกรรมเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ
4. กิจกรรมเสริมหลักสูตรอาจจะช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสสำรวจอาชีพต่าง ๆ
5. นักเรียนสามารถเรียนรู้เรื่องความรับผิดชอบในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาให้คำแนะนำ

จุดมุ่งหมายในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่กล่าวมาจะเห็นว่า กระบวนการเรียนรู้มิได้เกิดขึ้นในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว ผู้เรียนเรียนรู้หลายอย่างนอกห้องเรียน คนส่วนใหญ่ต้องเรียนรู้จากคนอื่น หรือเรียนรู้ซึ่งกันและกัน กิจกรรมเสริมหลักสูตรมีกิจกรรมที่มีส่วนช่วยเรียนรู้ส่วนใหญ่ นอกห้องเรียน จึงมีจุดมุ่งหมายช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้กว้างขวางขึ้น เจริญงอกงามขึ้นเป็นคนที่สมบูรณ์ มีวุฒิภาวะทั้งทางร่างกายและจิตใจ รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อตัวเองและสังคม

หลักเกณฑ์ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

กระทรวงศึกษาธิการ (2520 : 4) ได้วางหลักเกณฑ์ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรไว้ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมต้อง เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล ในการดำเนินงาน
2. จะต้อง เป็นไปเพื่อวางรากฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
3. จะต้อง เป็นไปเพื่อส่งเสริมนักเรียนให้มีระเบียบวินัยในตนเอง
4. จะต้อง เป็นไปเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักเรียนกับครู
5. การจัดกิจกรรมจะต้องปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ
6. การจัดกิจกรรมใด ๆ จะต้องมิไ้โครงการและระเบียบข้อบังคับของกิจกรรม โครงการและระเบียบข้อบังคับจะต้อง เป็นของโรงเรียน
7. นักเรียนจะต้อง เข้าร่วมกิจกรรม บังคับอย่างใดอย่างหนึ่งตามความสามารถ ความถนัด ความสนใจ อย่างน้อย 1 กิจกรรม
8. ทุกกิจกรรมจะต้องมีครู อาจารย์ ในโรงเรียนร่วมรับผิดชอบดำเนินการ
9. บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมจะต้อง เป็นบุคคลที่อยู่ปัจจุบันในสถานศึกษาเว้นแต่วิทยากร ให้อยู่ในดุลยพินิจของหัวหน้าสถานศึกษา
10. การจัดให้มีกิจกรรมเลือกใด ๆ หรือไม่ ให้อยู่ในดุลยพินิจของหัวหน้าสถานศึกษานั้น ๆ
11. การจัดกิจกรรมใด ๆ ในโรงเรียน ความคุ้มครองรับจ่ายเงิน หรือพัสดุสิ่งของอื่น ๆ ให้เป็นไปตามระเบียบ ประหยัด เพื่อความมั่นคงของชาติ
12. ในกรณีที่หัวหน้าสถานศึกษาพิจารณาว่า กิจกรรมใด ๆ ไม่เหมาะสม มีการกระทำหรืออาจ เป็นภัยอันตรายต่อความมั่นคงของชาติ ให้สถานศึกษานั้นสั่งยกเลิกกิจกรรมเสริมหลักสูตรนั้นเสีย

คัมภิลิว อี. มิดเดิลตัน (Middleton 1960 : 236-237)

ได้กล่าว

ถึงหลักที่ควรยึดในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรว่า

1. นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมเป็นสมาชิกของกิจกรรม
2. การให้นักเรียนมีส่วนร่วมและการเข้าร่วมกิจกรรมใด ๆ ให้เป็นไปตาม

หลักประชาธิปไตย

3. ควรส่งเสริมนักเรียนในด้านการปรับตัว เข้ากับสังคม
4. โครงการกิจกรรมทุกโครงการต้อง เป็นการสร้างเสริมโดยอาศัยพื้นฐานจากความต้องการของนักเรียนและของสถาบันเป็นหลัก
5. กิจกรรมต่าง ๆ ควรได้รับการแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาที่มีคุณสมบัติเหมาะสม และอาจารย์ที่ปรึกษาควร เป็นผู้แนะนำ
6. ค่าใช้จ่ายในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมควร ให้น้อยที่สุดเท่าที่สามารถจะ

เป็นไปได้

7. นักเรียนและบุคลากรที่ทำงานเกี่ยวกับกิจกรรมจะต้องมีความกระตือรือร้น

8. ผู้บริหารโรงเรียนควรมีอำนาจยับยั้งได้ แต่ไม่ควรใช้อำนาจนั้นบ่อย
9. งานของอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรม ควรถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของงานครู
10. เวลาที่จัดกิจกรรมควร ใช้นอกเวลาเรียน
11. โรงเรียนและชุมชนจะต้อง ได้รับความเกี่ยวเกี่ยวกับโครงการของการจัดกิจกรรมต่าง ๆ

12. ต้องถือว่างานกิจกรรมเสริมหลักสูตรมีส่วนสำคัญ เท่ากับงานด้านอื่น ๆ ของโรงเรียน

13. กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นควรมีความสัมพันธ์กับกิจกรรมวิชาการ
14. นักเรียนควรได้รับการแนะนำในการ เข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ
15. ควรให้นักเรียนทุกคนได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ
16. กิจกรรมเสริมหลักสูตรควร ส่งเสริมค่านิยมที่ดี

พอสรุปได้ว่าในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรนั้นควรมีหลักเกณฑ์สำคัญคือให้ ผู้เรียนได้กระทำ ปฏิบัติและเลือกในสิ่งที่ตนเองสนใจ ถนัด เพราะย่อมหมายถึงการ ได้สร้างความเชื่อมั่น การแสดงออกในทางสร้างสรรค์อันจะเป็นแนวทางช่วยให้นักเรียนได้ประสบความสำเร็จ และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่า และ

ในการเข้าร่วมกิจกรรมนั้นคงให้เขาได้มีความรับผิดชอบต่อสถาบันนั้น ๆ ด้วย

ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

มีนักการศึกษาหลายท่านได้เห็นความสำคัญของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรว่ามีประโยชน์มีคุณค่าต่อการพัฒนาผู้เรียนเป็นอย่างมาก อาทิเช่น

สุมิตร คุณากร (2520 : 101) กล่าวว่า "กิจกรรมเสริมหลักสูตรช่วยส่งเสริมหลักการเรียนในชั้น ช่วยพัฒนาความสามารถพิเศษของผู้เรียน เป็นบริการให้แก่โรงเรียน สังคม อีกทั้งส่งเสริมการเข้าสังคมและการพักผ่อน ส่งเสริมในค่านิยม กิจกรรมเสริมหลักสูตรจะเป็นสิ่งที่ช่วยนักเรียนในการพัฒนาบุคลิกภาพ ให้ความรอบรู้และได้ทำงานในสิ่งที่ตนสนใจและได้ทำงานในสิ่งที่ตนสนใจและสามารถใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

✓ ประภาพรณ สุวรรณสุข (2523 : 48) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของกิจกรรมเสริมหลักสูตรในเอกสารประกอบการสอนชุดวิชา ระบบการเรียน การสอน หน่วยที่ 12.1.3 ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ได้กล่าวถึงประโยชน์ของกิจกรรมเสริมหลักสูตรว่ามีประโยชน์ดังนี้ คือ

1. ผู้สอนสามารถใช้กิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรวมกลุ่มของผู้เรียนไปในทางที่ตีความความต้องการของสังคม
2. ผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์ตรง และสามารถนำเอาประสบการณ์เหล่านั้นไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
3. ช่วยส่งเสริมความเจริญเติบโตของผู้เรียนทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา
4. ช่วยให้ผู้เรียนรู้จักใช้เวลาว่างไปในทางที่ถูกต้อง
5. ช่วยฝึกให้ผู้เรียนรู้จักอยู่ร่วมกันโดยราบรื่นในสังคมประชาธิปไตย
6. ช่วยฝึกให้ผู้เรียนรู้จักใช้ความคิด ตัดสินใจ และสามารถทำสิ่งต่าง ๆ

ได้โดยลำพัง

7. ช่วยฝึกให้ผู้เรียน รู้จักการร่วมมือกันทำงานในสังคม
8. ช่วยฝึกให้ผู้เรียนมีความสามัคคี รักสถาบันและรักหมู่คณะ
9. ช่วยฝึกให้ผู้เรียนมีระเบียบวินัย
10. ช่วยฝึกให้ผู้เรียนรู้จักการ เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี
11. ส่งเสริมความสนใจให้เหมาะสมกับลักษณะของความแตกต่างของผู้เรียน

เป็นรายบุคคล

12. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในสาขาที่ตนถนัด
13. ช่วยลดปัญหาการขาดเรียนของผู้เรียน เพราะสถาบันได้จัดกิจกรรมให้สิ่ง
ที่ผู้เรียนสนใจ ผู้เรียนก็จะกระตือรือร้นที่จะมาเรียน
14. สร้างอุปนิสัยที่ดีให้แก่ผู้เรียน เช่นการจัดกิจกรรมชุมนุมจะช่วยให้สมาชิก
เข้าใจปัญหาของผู้อื่น รู้จักรับใช้ผู้อื่น ไม่เป็นคนเห็นแก่ตัว
15. ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บริหาร อาจารย์และผู้เรียน
16. ช่วยทำให้หลักสูตรสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สำหรับนักการศึกษาชาวต่างประเทศกล่าวถึงประโยชน์ของกิจกรรมเสริม
หลักสูตรไว้ดังนี้

แม็คคาวน์ (McKown 1938:4) มีความเห็นว่า "หลักสูตรและกิจกรรม
เสริมหลักสูตรเป็นสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้ แม้ว่าวิธีการ อุปกรณ์และเครื่องมือในการ
จัดเท่านั้นแตกต่างกัน แต่นักเรียนและครู อาจารย์ บุคคลกลุ่มเดียวกันและจุดหมายของ
การจัดการศึกษาอันเดียวกัน"

เอกอลฟ อันรุท (Unruh 1949 : 3) ได้ให้ความสำคัญต่อกิจกรรมเสริมหลัก
สูตรว่า "ไม่ควรเห็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นกิจกรรมพิเศษนอกเหนือไปจากการเรียน
การสอนเพราะกิจกรรมเสริมหลักสูตรจะสามารถให้ประสบการณ์ที่ดีที่สุดตามความต้องการ
ของหลักสูตร ซึ่งเน้นการปรับตัวของนักเรียนชาย-หญิง ให้ดำรงตนอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี
ก็ นอกจากนี้กิจกรรมเสริมหลักสูตรยังสามารถให้บทเรียนอันมีคุณค่ายิ่งแก่ชีวิตด้วย"

จอห์น อาร์ แชนนอน (Shannon 1949 :275) ได้เห็นคุณค่าของกิจกรรมเสริมหลักสูตรและกล่าวว่า "การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรควรจะได้รับพิจารณาว่าเป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งซึ่งจะคงคำนึงถึงเมื่อมีการทำหลักสูตร เพราะกิจกรรมเสริมหลักสูตรจะมีบทบาทที่การศึกษายอมรับว่าสามารถจะช่วยพัฒนาบุคลิกภาพของนักเรียนได้"

เคนเนท วิลคอกซ์ (Wilcox 1966:2) กล่าวว่า "การเข้าร่วมการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรอย่างจริงจังไม่ว่าจะเป็นการดำเนินงานหรือการเข้าร่วมแข่งขันกีฬาจะช่วยสร้างอุปนิสัยของแต่ละบุคคลได้"

✓ นาธาน เฮส เบลันท์ และเฮอร์เบิร์ต เจ เคลาส์มายเออร์ (Blount and Klausmeier 1968 : 534, 546 - 548) มีความเห็นว่า "การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรจะช่วยพัฒนาความเป็นผู้นำ การรู้จักเคารพนับถือผู้อื่น การมีสุขภาพดี มีความสุข มีทักษะในการใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย มีอารมณ์ที่มั่นคง รู้จักคำนึงคนต่าง ๆ ซึ่งจะชวนให้เขาสร้างสัมพันธภาพกับคนในวัยเดียวกัน หรือกับผู้ใหญ่ได้ และช่วยให้เขามีโอกาสทำงานกับคนอื่นกว้างขวางขึ้นทั้งเพื่อนนักเรียน ครู อาจารย์ และสามารถที่จะดำรงตนอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข"

ในความคิดเห็นของผู้วิจัยนั้นกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่โรงเรียนจัดขึ้นนั้นมีประโยชน์ใหญ่ ๆ พอสรุปได้ดังนี้

1. เป็นเครื่องส่งเสริมนักเรียนในก้นต่าง ๆ เช่น
 - ก. ทำให้นักเรียนได้ทำสิ่งที่ตนสนใจ เช่น บางคนชอบดนตรีก็มีโอกาสที่จะได้ฝึกซ้อมหรือเล่นดนตรีที่ตนสนใจ
 - ข. เป็นเครื่องส่งเสริมความเป็นผู้นำ เพราะการจัดกิจกรรมเหล่านี้เราหัดให้นักเรียนจัดการกันเอง
 - ค. ช่วยส่งเสริมความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่นักเรียน เช่น การกีฬา
 - ง. ช่วยส่งเสริมสุขภาพทางกายและจิต นักเรียนมีโอกาสได้พักผ่อน รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

- จ. ทำให้ให้นักเรียนรู้จักคิดต่อกับผู้อื่น รู้จักปกครองตนเอง เช่น การ
ทัศนอาจร การจัดสภานักเรียน เป็นต้น
- ฉ. ช่วยให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ เช่น ครูจัดประกวดกระทง
ระหว่างห้องเรียนนักเรียนจะทองช่วยกันคิดตกแต่งให้สวยงาม
2. ทำให้หลักสูตรสมบูรณ์ขึ้น กล่าวคือ
- ก. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทดลองหรือสำรวจความสามารถ ทลอด
จนความสนใจของตนเอง เช่น บางคนพบว่าตัวเองชอบการถ่าย
รูปและถ่ายได้ก็ บางทีการถ่ายรูปอาจจะนำไปสู่อาชีพช่างถ่ายรูปได้
- ข. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ปฏิบัติสิ่งที่เคยเรียนมาจากห้องเรียน
เป็นการทำในสิ่งที่เรียนมาจากห้องเรียนมีความหมายขึ้น เช่น
ชุมนุมภาษาอังกฤษจัดเลี้ยงน้ำชา (tea party) ซึ่งความปกติเรา
ไม่ค่อยจะมีโอกาสได้จัดในเวลาเรียนจริง ๆ
- ค. เปิดโอกาสให้ครูช่วยแนะแนวให้นักเรียนซึ่งมีความสนใจร่วมกัน
ได้เป็นอย่างดี
3. ช่วยเหลือในการบริหารงานของโรงเรียน กล่าวคือ
- ก. ก่อให้เกิดความร่วมมืออันดีระหว่างครูกับนักเรียน และบุคลากรอื่น ๆ
ในโรงเรียนทุกคน
- ข. ทำให้ครูได้รู้จักนักเรียนดีขึ้น เราคงไม่ลืมว่าเราจะรู้จักนักเรียน
ได้ดีในสนามเล่นมากกว่าในห้องเรียน
- ค. กิจกรรมบางประเภท เช่น สภานักเรียน (student council)
เป็นส่วนช่วยในการควบคุมความประพฤติของนักเรียนได้ส่วนหนึ่ง
4. มีส่วนช่วยเหลือชุมชน เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับลูกเสือ กิจกรรมเกี่ยวกับ
สังคมสงเคราะห์ เป็นต้น

ประเภทของกิจกรรมเสริมหลักสูตร

นอกจากทางกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของกิจกรรมเสริม

หลักสูตรเพื่อให้ถือปฏิบัติกันโดยทั่วไปแล้ว กระทรวงศึกษาธิการ (2520 : 8) ยังได้แบ่งกิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็น 2 ลักษณะคือ

1. กิจกรรมบังคับให้ทุกโรงเรียนจัด ได้แก่ กิจกรรมลูกเสือ ยุวกาชาต เนตรนารี กิจกรรมศาสนาและวัฒนธรรมไทย
2. กิจกรรมที่ควรเลือกจัด ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมวิชาการตามหมวดวิชา ในหลักสูตร การบำเพ็ญประโยชน์ นันทนาการ ยุวเกษตรกร การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การทัศนศึกษา และการส่งเสริมสินค้าไทย เป็นต้น

วันอร์ มะทา (2523 : 5) ได้แบ่งประเภทของกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่างกันอย่างกว้างออกไปคือ

1. กิจกรรมการประชุม (assembly)
2. กิจกรรมประเภทจุกตอกกลางคืน (club night)
3. กิจกรรมการสมาคมและการพักผ่อน (social and recreation)
4. กิจกรรมประเภทเสริมสร้างความสัมพันธ์ (joint programs)
5. กิจกรรมแลกเปลี่ยนสิ่งของ ความรู้หรือความสนใจ (club exchanges)
6. กิจกรรมประเภทส่งเสริมการเรียนการสอน (club and assistants to the teachers)
7. กิจกรรมประเภทช่วยพัฒนาสถานศึกษา (replacing and repairing school property)
8. กิจกรรมประเภทการผลิตและจำหน่ายสิ่งของ (making and selling articles)

จากแนวความคิดในการแบ่งประเภทกิจกรรมเสริมหลักสูตรดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยเห็นว่ากิจกรรมเสริมหลักสูตรนั้น สามารถจำแนกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้เป็น 10 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. กิจกรรมเกี่ยวกับการปกครองและการประชุม อบรม
2. กิจกรรมเกี่ยวกับบำเพ็ญประโยชน์
3. กิจกรรมเกี่ยวกับศาสนาและสังคมสงเคราะห์



4. กิจกรรมเกี่ยวกับสังคม ศิลปะและวัฒนธรรม
5. กิจกรรมเกี่ยวกับนาฏศิลป์ ดนตรีและการรื่นเรึง
6. กิจกรรมเกี่ยวกับกีฬาและสันทนาการ
7. กิจกรรมเกี่ยวกับวิชาการ
8. กิจกรรมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และงานอดิเรก
9. กิจกรรมลูกเสือยุวกาชาด
10. กิจกรรมส่งเสริมค่านิยมและการใช้สินค้าไทย

การดำเนินงานการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

ชั้นนาภรณ์ เสนาลักษณ์ (2517 : 39) ได้เสนอแนวทางในการดำเนินงานการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรไว้ว่า

1. ปรับปรุงแนวความคิดในการจัดการศึกษาให้ทันสมัยอยู่เสมอ
2. มีความเข้าใจจุดประสงค์และวิธีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรอย่างถูกต้อง
3. ยอมรับว่าอาจารย์ที่ปรึกษาในการจัดกิจกรรมอาจมีความสามารถยิ่งกว่าตน
4. มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองโดยให้ความช่วยเหลือในค่านต่าง ๆ ของการจัดกิจกรรม
5. มีความพร้อมในการร่วมเผชิญปัญหาอันอาจจะเกิดขึ้น และแก้ปัญหาต่าง ๆ ทั่ววิจารณญาณ
6. มีเอกสารและรายงานการติดตามผลของกิจกรรมประเภทต่าง ๆ ซึ่งจะนำมาใช้ให้ทันที่

ในการดำเนินงานการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร บุญทัน อยู่ชมบุญ (2524 : 41 - 42) ได้แบ่งขั้นตอนในการดำเนินงานเป็น 4 ขั้นตอนซึ่งง่ายต่อการปฏิบัติ ดังนี้

1. ชั้นเตรียม โคนักการเตรียมบุคลากร โดยผู้บริหาร ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ให้เข้าใจ เพื่อจะได้ถ่ายทอดให้บุคลากรในหน่วยงานต่อไป จากนั้นกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ให้แน่นอนในการจัดกิจกรรม จัดประชุมครู-อาจารย์ในโรงเรียน ให้เข้าใจ เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นกันอย่างทั่วถึง ในกรณีที่ขาดบุคลากรที่มีความชำนาญในกิจกรรมใด ๆ ควรจัดส่งครู-อาจารย์ไปศึกษาหาความรู้เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาของตน นอกจากการจัดประชุมวางแผนและโครงการในการดำเนินงานอย่างละเอียดแล้วจัดเตรียมการศึกษานอกระบบ เครื่องมือแสดงองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น สถานที่ เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ตลอดจนงบประมาณในการดำเนินงานให้พร้อม

2. ชั้นเริ่มต้น โดยการประชุมชี้แจงและรื้อให้นักเรียนเกิดความสนใจ เห็นความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมแต่ละประเภท จากนั้นสำรวจความสนใจและความสามารถของนักเรียน เพื่อช่วยให้นักเรียนเลือกสมัครเข้าเป็นสมาชิกของกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง

3. ชั้นดำเนินงาน โรงเรียนพิจารณาคัดเลือกครู เพื่อทำหน้าที่ปรึกษากิจกรรม และแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นดำเนินงาน จากนั้นคณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารเป็นแนวทางเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเผยแพร่ให้ทราบทั่วถึงกันในโอกาสที่นักเรียนประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อวางแผนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีครูที่ปรึกษาร่วมอยู่ด้วย นักเรียนแต่ละกลุ่มประชุมสมาชิกเพื่อทำความเข้าใจในการดำเนินงาน และจัดตั้งคณะกรรมการชั่วคราวเพื่อตั้งระเบียบของกลุ่มขึ้น เสนอร่างระเบียบข้อโรงเรียนเพื่อขออนุมัติให้ดำเนินการ เมื่อได้รับอนุมัติแล้วจึงดำเนินการเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินงานตามแผนงานหรือโครงการที่วางไว้ โดยมีครูให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิดต่อไป

4. ชั้นประเมินผล การจัดกิจกรรมทุกครั้งจะต้องมีการประเมินผลเพื่อต้องการทราบว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ มากน้อยเพียงใด และมีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้างที่จะได้ดำเนินการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขในการดำเนินงานครั้งต่อไป การดำเนินงาน การวางแผน การประเมินผล โดยกำหนดวิธีการ เวลาและเครื่องมือให้ทุกฝ่ายที่เข้าร่วมกิจกรรมช่วยกันประเมินผลและใช้เทคนิค วิธีการหลายวิธีได้แก่ การใช้ระบบสอบถาม การติดตาม การสังเกต การเข้าร่วมกิจกรรม และการตรวจผลงาน เป็นต้น ควรมีการเสนอผลการประเมินผลต่อที่ประชุมใหญ่และให้ทุกคนที่มีส่วนร่วมดำเนินงานใน

การจัดกิจกรรมทราบบอย่างทั่วถึง

การประเมินผลการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

การประเมินผลคือ การรวบรวมข้อเท็จจริง การสรุปลงความเป็นความวัตถุ ประสงค์ที่ตั้งไว้ การปรับปรุงหรือการทำให้ดีขึ้นจะมีขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการลงความเห็นและให้ข้อเสนอแนะ โดยอาศัยข้อมูลที่รวบรวมมาได้ ถ้าประเมินผลไม่ดีย่อมเป็นอุปสรรคแก่การดำเนินงานให้รุดหน้าไปได้ การประเมินผลที่ย่อมทำให้เกิดผลดีแก่การดำเนินงาน

✓ สุรินทร์ สรสิริ (2509 : 118, 121-124) ได้สรุปข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการ ประเมินผลการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. เพื่อจะรู้ว่ากิจกรรมที่ทำไปนั้นได้รับความสำเร็จเพียงใด
2. เพื่อค้นพบข้อดีเด่น ข้อเสียหาย
3. เพื่อปรับปรุงโปรแกรมการจัดกิจกรรมของชุมนุม

นอกจากนี้ยังได้เสนอแนะเครื่องมือที่จะนำมาใช้ในการดำเนินงานรวบรวม ข้อมูลเพื่อการประเมินผลการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรไว้ดังนี้

1. แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือของการรวบรวมข้อมูลที่ใช้กันแพร่หลาย แต่เป็นการยากที่จะตั้งคำถามให้ถี่ ชัดเจน แน่นนอน แต่ถ้าแบบสอบถามดีแล้วจะทำให้ รวบรวมความจริงและความคิดเห็นของผู้อื่นได้ดี
2. การไปเยี่ยมเป็นหมู่คณะ การไปเยี่ยมสถานศึกษาเพื่อสังเกตการจัดทำ กิจกรรมของโรงเรียนนั้น จะทำให้เห็นเหตุการณ์ด้วยตนเอง ประโยชน์ที่ได้รับคือการ สรุปลงความเห็นของคณะที่ไปสังเกต ทลอคจนได้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงกิจกรรมด้วย
3. การวิจัย เป็นการกระทำที่ค้นหาข้อเท็จจริงที่แน่นอนจากข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการจัดทำกิจกรรม รวมทั้งผู้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนั้น ๆ ด้วย ผู้ที่ทำการ วิจัยควรเป็นคณะครู-อาจารย์ หรือผู้บริหารการศึกษา
4. การอภิปรายในโฮมรูม เพื่อรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน คณะจะต้อง ประมวลผลความคิดเห็นไว้เก็บเป็นข้อมูลและบันทึกส่งคณะกรรมการประเมินผล
5. การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน อาจจะเป็นการอภิปรายในสภา

โรงเรียน คณะอาจารย์หรือนักเรียน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน จะได้ประโยชน์มาก

6. สังเกตปฏิบัติการทั่วไปของนักเรียน
7. การจัดทำระเบียบพฤติกรรม

ในปี ค.ศ. 1954 อี เอ็ม ลอยด์ โจนส์ และ เอ็ม อาร์ สมิธ (Jones Smith 1954 : 325) ได้กล่าวถึงการประเมินผลกิจกรรมไว้ครอบคลุมสิ่งต่อไปนี้คือ

1. การดำเนินงานการประเมินผลตามหลักประชาธิปไตย และมีส่วนร่วม อย่างน้อยกับบุคคลที่เป็นตัวแทนนักเรียน ผู้บริหาร คณะอาจารย์และบุคคลอื่น ๆ ในงาน กิจกรรมของนักเรียน
2. การกำหนดจุดมุ่งหมายของกิจกรรมร่วมกัน
3. การเลือกวิธีการซึ่งจะให้ผลอย่างมีประสิทธิภาพต่อจุดมุ่งหมาย หลัก การและจุดมุ่งหมายเฉพาะของโครงการ
4. การประเมินความก้าวหน้าตามวัตถุประสงค์ของโครงการ
5. การทบทวนและปรับขยายวัตถุประสงค์เดิม ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจาก ประสบการณ์สะสม การหยั่งเห็นและการเพิ่มพูนประสบการณ์ใหม่

จึงสรุปได้ว่าการประเมินผลกิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นศิลปการพิจารณาคุณค่าของผลจากการวัดซึ่งเกิดจากการสร้างเครื่องมือ การตรวจนับคะแนนตามหลัก วิทยาศาสตร์ เพื่อเป็นการบอกค่าผลของการเจริญงอกงามของนักเรียนในแง่ตัวนักเรียน ระบบกิจกรรมเป็นไปตามหลักการและปรัชญาที่พึงปรารถนา หรือได้มาตรฐานตรงตาม วัตถุประสงค์เพียงใดหรือไม่

จากที่กล่าวมาพอจะสรุปเป็นกระบวนการปฏิบัติในการประเมินผลกิจกรรมเสริมหลักสูตรไว้ดังนี้คือ ศึกษาโครงการกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จะทำการประเมินผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักการและเหตุผล ธรรมชาติของโครงการ วัตถุประสงค์และเกณฑ์ ในการประเมินผลโครงการที่กำหนดไว้ ศึกษาเป้าหมายและการกำหนดวัตถุประสงค์ ในการประเมินผลโครงการ การกำหนดรูปแบบการประเมินผลโครงการ การสร้าง เครื่องมือหรือวิธีการแสวงหาวิธีการต่าง ๆ อย่างมีมาตรฐานเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล

เครื่องมือส่วนมากได้แก่ แบบทดสอบ แบบสอบถาม แบบสำรวจและการสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยละเอียดด้วยวิธีการทางสถิติ ตลอดจนการเขียนรายงานการประเมินผลต่อผู้บริหาร ทั้งในรูปรายงานและปากเปล่า หลังจากส่งรายงานเป็นเอกสาร รวมทั้งส่งรายงานให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ ดังนั้น บุคลากรในการประเมินผลการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรมีอยู่ 2 ประเภทคือ บุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรง ได้แก่ คณะกรรมการเฉพาะกิจ คณะกรรมการวางแผนและบริหารโครงการในกิจกรรมที่นักเรียนร่วมในกิจกรรมและบุคคลที่ให้ความร่วมมือช่วยเหลือเรื่องค่าใช้จ่าย และบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยทางอ้อม ได้แก่ ผู้บังคับบัญชาของกรรมการ คณาจารย์หรือผู้สนใจทั่วไป และนักประเมินอาชีพ หากเป็นไปได้ในการประเมินผลกิจกรรมเสริมหลักสูตรในโรงเรียนนั้น ควรจะยึดหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้คือ

1. กิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นส่วนช่วยให้เกิดความเจริญแก่นักเรียนเพียงใด และมีความสัมพันธ์กับการสอนวิชาต่าง ๆ ในโรงเรียนเพียงใด
2. กิจกรรมเสริมหลักสูตรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกความเป็นผู้นำ ความคิดริเริ่ม ความรู้จักรับผิดชอบ การรู้จักร่วมมือกันทำงานและส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกรักโรงเรียนขึ้นเพียงใด
3. โรงเรียนได้พยายามจัดการส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนได้เข้าร่วมในกิจกรรมเพียงใด หลีกเลี่ยงเลือก สมาชิกของกิจกรรมต่าง ๆ เป็นไปตามหลักประชาธิปไตยไม่มีการกีดกันเชื้อชาติ ศาสนา ฯลฯ เพียงใด
4. กิจกรรมของโรงเรียนก่อให้เกิดความรู้สึกผูกพันแก่ทุกคน เช่น เป็นสมาชิกหรือไม่
5. คณะครูมีส่วนร่วมในการดำเนินการและให้ความสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ เพียงใด
6. โรงเรียนพยายามจัดให้มีกิจกรรมต่างๆ หลายชนิด เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกเป็นสมาชิกได้ตามความสนใจของแต่ละบุคคลเพียงใด
7. โรงเรียนได้เอาใจใส่ ปรับปรุงกิจกรรมต่าง ๆ ให้ทันต่อความสนใจของนักเรียนหรือไม่เพียงใด

ความหมายของความเป็นพลเมืองดี

ความเป็นพลเมืองดีเป็นคุณลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของบุคคลที่จะทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีผลทั้งโดยทางตรงและทางอ้อมต่อสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นความหมายของ "พลเมืองดี" จึงย่อมแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมและความมุ่งหมายของสังคมแต่ละแห่ง ซึ่งมีบุคคลและสถาบันต่าง ๆ กล่าวถึงความหมายของ "พลเมืองดี" ไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

วัชร ฐะควา (2517 : 32-34) ได้รวบรวมทัศนะของบุคคลสำคัญหลายคนที่แสดงเกี่ยวกับ "คนดี" ในยุคสังคมประชาธิปไตยไว้ 7 แบบ ดังนี้

แบบที่ 1 เป็นทัศนะของมาส์โลว์ เห็นว่าคนดีคือ "คนมีความพอดี" ได้แก่คนที่มีลักษณะสันโดษยอมรับตนเองและผู้อื่น กระจือหรือรักชีวิต กล้าเลือกวิถีชีวิต กล้าเลือกวิถีชีวิตที่เหมาะสมโดยไม่หวั่นต่อระเบียบแบบแผนที่มีอยู่ รู้จักการแก้ปัญหาและมีความอดทนเพียงพอ เป็นที่พึ่งของตนเอง มีความซาบซึ้งในตัวของบุคคลและสิ่งต่าง ๆ รู้สึกว่าคนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีความสนใจและรักเพื่อนมนุษย์ มีมนุษยสัมพันธ์ มีทัศนคติและค่านิยมประชาธิปไตย เกรงในศาสนาของตน มีคุณธรรม รู้จักวางแผนเป้าหมายและวิธีการดำเนินงานไปสู่เป้าหมาย มีอารมณ์ขัน รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่ลบหลู่ผู้อื่น มีความคิดริเริ่ม

แบบที่ 2 เป็นทัศนะของฮอลพอร์ท เห็นว่าคนดีคือ "คนที่เจริญด้วยวุฒิภาวะ" ได้แก่คนที่เชื่อเพื่อเชื่อแก่ผู้อื่น คิดถึงส่วนรวม มีความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น รู้สึกเป็นมิตร เข้าใจ เห็นใจผู้อื่น ให้ความรักผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนใด ๆ มีความมั่นคงในอารมณ์เชื่อมั่นในตนเอง ปรับตัวได้ มองและเข้าใจสภาพต่าง ๆ ได้ถูกต้อง แสดงออกอย่างฉลาด มีวิธีการและทักษะในการแก้ปัญหา สามารถรวมพลังในตัวเพื่อทำงานให้สำเร็จ เข้าใจและพอใจในตนเอง มีอารมณ์ขัน มีปรัชญาชีวิตที่แน่นอน

แบบที่ 3 เป็นทัศนะของคาร์ล โรเจอร์ เห็นว่าคนดีคือ "คนเพียบพร้อม" ได้แก่คนที่พร้อมจะรับประสบการณ์หรือความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ รักอิสระเสรี เชื่อมั่นในตนเอง เสมอ

แบบที่ 4 เป็นทัศนะของโคมบ์และสติกก์ เห็นว่าคนดีคือ "คนที่มีความพอดี"

ไต่ถามคนที่มองเห็นความดี ความงามในตนเอง เชื่อมั่นในตนเอง รู้จักปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นและสภาพแวดล้อม มองโลกในแง่ดี

แบบที่ 5 เป็นทัศนคติของโง่เขลา เห็นว่าคนดีคือ "คนมีบุคลิกภาพปกติ" ไต่ถามคนที่มีความรับผิดชอบ ควบคุมตนเองได้ มีมนุษยสัมพันธ์ ยอมรับความผิดเห็นของผู้อื่น ยึดมั่นในอุดมการณ์และมาตรฐานการปฏิบัติของส่วนรวม

แบบที่ 6 เป็นทัศนคติของแสร้งทำเป็น เห็นว่าคนดีคือ "คนมีบุคลิกภาพสุชุม" ไต่ถามคนที่มีความสามารถจัดระบบงานได้ดี รู้จักปรับตัว มีความรู้และมีพลังงานสูง มองสิ่งต่าง ๆ ไต่ถามที่ถูกต้องตามที่เป็นอย่างจริง ไต่ถามเร็ว เข้าใจตนเอง มีคุณธรรม ไว้วางใจได้ เห็นว่าตนเองมีความสุขมากกว่าผู้อื่น

แบบที่ 7 เป็นทัศนคติของรอยยิ้ม เห็นว่าคนดีคือ "นักบุญที่มีเหตุผล" ไต่ถามคนที่มีความสัมพันธ์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และถ่ายทอดได้ มีความอยากรู้อยากเห็น และมีความคิดเชิงวิจารณ์ เป็นตัวของตัวเองในการตัดสินใจ มีความอดทน

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2511 : 4) ไต่ถามให้ความหมายของผลเมืองดีว่า หมายถึงผู้ที่สามารถนำตนเองได้ มีเหตุผลและวิจารณ์ญาณ รู้จักเลือกเฟ้นสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและบ้านเมือง คำนึงต่อปัญหาสังคมและร่วมมือดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาเหล่านั้น ๆ ไต่ถามล่องไป ผลเมืองดีในระบบประชาธิปไตย ไม่พึงวางเฉยในเหตุการณ์ต่าง ๆ

ทรงเตือน พันธุมนาวัน (ทรงเตือน พันธุมนาวัน และ เทียน ประจันปัจจุบัน 2520 : 4) ไต่ถามให้ความหมายของผลเมืองดีว่าคือ การมีจริยธรรมสูง นั่นคือ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีระเบียบวินัย มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว

นอกจากนี้ ในแผนการศึกษาของชาติแต่ละฉบับก็ได้แสดงเจตนารมณ์ของการศึกษาเพื่อพัฒนาบุคคลให้เป็นพลเมืองดี ซึ่งความหมายของคำว่าพลเมืองดีนั้นก็ไต่ถามเป็นไป ความสภาพแวดล้อมและความมุ่งหวังของรัฐบาลสมัยนั้น ๆ ซึ่งนำมาแสดงไว้ดังนี้

ในแผนการศึกษา 2 ฉบับคือ แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475 และแผน

โรงเรียน นอกจากนี้จะต้องเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนด้วย กล่าวคือต้องรู้จักใช้สิทธิออกเสียงอย่างระมัดระวัง เชื่อฟังกฎหมาย คิดถึงชุมชนมากกว่าตนเอง ยอมรับนับถือความคิดเห็นของคนส่วนมาก และทำคนให้เป็นประโยชน์แก่ชุมชน

เฟนตัน (Fenton 1967 : 25) กล่าวว่า พลเมืองที่ดีต้องเป็นผู้มีทัศนคติและค่านิยมที่เหมาะสม นั่นคือเป็นผู้ที่ต่อการจะมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น และมีความรับผิดชอบต่อการบริหารงานทางการเมือง มีความเชื่อมั่นในเกียรติภูมิของบุคคล ยอมรับฟังคำโต้แย้งจากทุกด้าน มีทักษะและความสามารถในการแสวงหาความรู้ สามารถวิเคราะห์เรื่องต่าง ๆ เช่น สุนทรพจน์ และการหาเสียง เป็นต้น เพื่อสามารถที่จะแยกสาระที่ไม่ตรงกับความเป็นจริงได้

จากความหมายความเป็นพลเมืองที่ดีทั้งของไทยและต่างประเทศดังกล่าวจะเห็นว่ามีส่วนคล้ายคลึงกับกล่าวคือ พลเมืองที่ดีต้องรู้เรื่องการปกครองประเทศ รู้จักใช้สิทธิหน้าที่ต่าง ๆ มีความเคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมาย มีความรู้สึกดีชอบชั่วดี ประกอบสัมมาอาชีพ มีความจงรักภักดีต่อประเทศชาติ เป็นต้น

ฉะนั้น จึงสรุปได้ว่าความเป็นพลเมืองดี หมายถึงการเป็นบุคคลที่มีคุณภาพเป็นที่พึงปรารถนาของสังคม อันได้แก่ การรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีความรับผิดชอบ มีคุณธรรม จริยธรรม มีเหตุผล เคารพกฎหมาย จงรักภักดีต่อชาติ มีมนุษยสัมพันธ์ รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมต่อประเทศชาติ ต่อบุคคลอื่นและต่อตนเอง รวมทั้งมีความสำนึกในความสำคัญของการอยู่ร่วมกันและปฏิบัติต่อกันเพื่อให้เกิดความสงบสุขแก่ตนเองและสังคม

ลักษณะความเป็นพลเมืองดี

จรรยา สุวรรณทัตและคณะ (2521 : 28-33) ได้ให้ความหมายว่าลักษณะความเป็นพลเมืองดีคือ นิสัยและการกระทำของบุคคลซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานและกฎเกณฑ์ของศาสนาและกฎหมายของบ้านเมือง รวมถึงลักษณะซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว ลักษณะความเป็นพลเมืองดีนั้นมีมากมาย ลักษณะสำคัญที่ได้รับการศึกษาวิจัยคือ ความรู้สึกรับผิดชอบ วินัยทางสังคม ความเชื่อเพื่อและความเกรงใจ

สำหรับประเทศไทยยัง ไม่มีการกำหนดแน่นอนถึงคุณลักษณะของชาวไทยที่ชาติ
ต้องการ เท่าที่ปรากฏ เป็นแค่เพียงความคิดเห็นของแต่ละบุคคลเท่านั้น เช่น

พระราชดำรัสตอนหนึ่ง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน
(ในพระราชพิธีบวงสรวงสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า ณ ท้องสนามหลวง
วันจันทร์ที่ 5 เมษายน 2525) ความว่า

...ประชาชนแต่ละคนจะต้องชวนชวาย สร้างสุจริตประโยชน์และดำรงอยู่
ในคุณธรรมอันสมควรแก่ฐานะของตน คุณธรรมที่ทุกคนควรจะต้องศึกษาและ
น้อมนำมาปฏิบัติมีอยู่ 4 ประการ ดังนี้

ประการแรกคือ การรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตัวเองที่จะ
ประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

ประการที่สองคือ การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติ
ปฏิบัติอยู่ในความสัตย์ความดีนั้น

ประการที่สามคือ การรอกทน ออกถื่นและออกอ้อมที่จะไม่ประพฤติ
ล่วงความสัตย์สุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด

ประการที่สี่คือ การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริตและรู้จักสละ
ประโยชน์ส่วนน้อยเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

คุณธรรมสี่ประการนี้ ถ้าแต่ละคนพยายามปลูกฝัง และเจริญงอกงาม
ขึ้นโดยทั่วกันแล้วจะช่วยให้ประเทศไทยชาติบังเกิดความสุข ความร่มเย็น
และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไปดังประสงค์...

ส่วนในสังคมของคนอเมริกันนั้น ยอร์จ (George 1959 : 9) กล่าวว่า
ลักษณะความเป็นพลเมืองดีในสังคมอเมริกัน คือจะต้องมีความตั้งใจแน่วแน่ที่จะปฏิบัติ
กิจการให้ลุล่วงไปด้วยดี พร้อมทั้งจะรู้จักสนับสนุนช่วยเหลือผู้อื่น มีความกล้าในสิ่งที่ถูกต้อง
และมีความตรงไปตรงมา เสมอทันเสมอปลายในการปฏิบัติงาน หน้าที่สำคัญในการจัด
การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองดีคือ จะต้องสร้างสังคมให้มีความเข้มแข็ง ยืนหยัดอยู่
ได้ด้วยความร่วมมือของสมาชิกในสังคม ปลูกฝังให้ประชาชนมีความซื่อสัตย์ในเสรีภาพ
มีความยุติธรรม มีความเท่าเทียมและเสมอภาคกัน

เฟธ และ บราวน์ (Faith and Brown 1951 : 474-484) ได้กล่าวว่า
ผู้ที่จะเป็นพลเมืองดีนั้นจะต้องมีคุณสมบัติ 5 ประการดังนี้คือ

1. เป็นผู้มีสุขภาพดีทั้งทางร่างกายและจิตใจ
2. มีความรู้ดี
3. มีความประพฤติดี กล่าวคือ ต้องซื่อสัตย์สุจริต มีความเมตตา กรุณา เชื่อถือได้ เสียสละ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ควบคุมตัวเองได้ ไว้วางใจได้ มีความจงรักภักดีต่อชาติและรักษาความสะอาด
4. ต้องไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งหรือออกเสียงประชามติอย่างฉลาด ใช้ความคิด
5. ต้องมีความรับผิดชอบต่อสาธารณะ

โรงเรียนฟลินท์ (Flint Public School 1954 : 1 - 6) มีเอกสารที่กล่าวถึงลักษณะของพลเมืองดี 8 ประการคือ

1. มีความภาคภูมิใจและซาบซึ้งในคุณค่าของสิ่งที่เป็นมรดกของชาติ
2. มีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการแห่งประชาธิปไตย
3. เห็นคุณค่าของแต่ละบุคคล
4. มีประสบการณ์ในการนับถือศาสนา
5. เห็นคุณค่าในการมีสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกัน
6. มีความภาคภูมิใจและซาบซึ้งในประเทศชาติของตน
7. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสถาบันและองค์การต่าง ๆ ของโลก
8. มีความต้องการที่จะสงวนทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ

วิลเลียม ซี นัตติง (Nutting 1975 : 24) กล่าวถึงเป้าหมายในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กว่า เนื่องจากการศึกษาเป็นรูปแบบที่แท้จริงของความเจริญงอกงามและพัฒนาการ เพราะฉะนั้นจึงเป็นกระบวนการของเอกลักษณ์ เป้าหมายเช่นที่ว่านี้ ควรกำหนดขึ้นในแนวที่นักเรียนแต่ละคนสามารถที่จะบรรลุได้ในเป้าหมายที่พึงปรารถนา 5 ประการต่อไปนี้ เป็นแนวทางการศึกษาที่สำคัญและเหมาะสมกับเด็กทุกคน โดยเฉพาะเด็กในระดับประถมศึกษา อันได้แก่

1. การตระหนักในคุณค่าของคนและคุณลักษณะเฉพาะ ของคน
2. ความต้องการและความสามารถที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ความเข้าใจและความซาบซึ้งในคุณค่าทางวัฒนธรรม
4. ความรู้พื้นฐานเพื่อพัฒนาสติปัญญา ความคิด
5. ทักษะที่พื้นฐานต่อการแสวงหาความรู้และความเป็นปราชญ์

ท่านคุณสมบัติของผู้ที่จะเป็นพลเมืองดี และคุณลักษณะที่ควรปลูกฝัง เพื่อให้บุคคลมีลักษณะและคุณสมบัติดังกล่าวได้นั้น ได้มีผู้กล่าวถึงเรื่องนี้ ดังนี้คือ

คณะกรรมการจัดงานฉลองวันเด็กแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2518 (2518 : 4) ได้พิจารณาว่าบทกวี "หน้าที่ของเด็ก" โดยมุ่งให้เด็กและเยาวชนทั้งหลายได้ตระหนักในหน้าที่ของตนและยึดถือเป็นหลักปฏิบัติเพื่อจะได้เป็นทายาทที่สมบูรณ์ของชาติไทย ดังต่อไปนี้

1. เด็กพึงมีความรักชาติ และมีศรัทธาในศาสนาที่นับถือ
2. เด็กพึงเคารพและรักษาไว้ซึ่งประเพณี และกฎหมายของบ้านเมือง
3. เด็กพึงเป็นผู้มีระเบียบวินัย และเคารพในสิทธิของผู้อื่น
4. เด็กพึงเชื่อฟังบิดามารดา ผู้ปกครองและครู อาจารย์
5. เด็กพึงมีกิจวัตรสะอาดสุภาพทุกคนทั่วไป และเคารพนับถือผู้ใหญ่
6. เด็กพึงมีความกตัญญูต่อกเวที่
7. เด็กพึงมีความมานะอดทน ซื่อสัตย์เที่ยง และตั้งใจศึกษาหาความรู้
8. เด็กพึงรู้จักประหยัดและเก็บออมทรัพย์
9. เด็กพึงมีความซื่อสัตย์สุจริต กล้าพูด กล้าทำในสิ่งที่ควร มีน้ำใจเป็น

นักกีฬา

10. เด็กพึงทำคนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น และรู้จักรักษาสาธารณสมบัติ

ของชาติ

พนัส หันนาคินทร์ (2520 : 106-113) เห็นว่าคุณลักษณะที่น่าจะปลูกฝังให้กับนักเรียนคือ

1. ความยึดมั่นในวัฒนธรรมและค่านิยมอันดีงามของไทย เป็นผู้ที่มีระเบียบวินัย รู้จักสิทธิและหน้าที่ของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย มีความสามัคคี มีความกตัญญูต่อกเวที่คือนักผู้มีพระคุณ ฉลาด
2. การพัฒนาสมรรถภาพส่วนบุคคล คือมีร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์ มีความ

คิดสร้างสรรค์ รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มีความซื่อสัตย์สุจริต รู้จักพึ่งตนเอง
ขยันขันแข็ง ไม่ย่อท้ออุปสรรค มีความสามารถในการฟัง พูด อ่าน เขียน

3. ความสามารถในการเชิงเศรษฐกิจคือ เป็นผู้บริโภคที่ดี รู้จักประหยัดคอกออม
ทรัพย์สิน รู้จักสงวนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่รังเกียจการทำงานที่สุจริต รู้จัก
หลักการและวิธีการของสหกรณ์ รู้จักการประสานประโยชน์ของบุคคลหรือกลุ่มคน

4. ความเป็นผู้ตั้งมั่นอยู่ในจริยธรรมคือ ความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา เสียสละ
เพื่อส่วนรวมและความอยู่รอดของประเทศชาติ รักษาเกียรติภูมิของประเทศชาติ รับฟัง
ความคิดเห็นของผู้อื่น สามารถทำงานร่วมกับคนอื่นอย่างมีประสิทธิภาพ รู้จักละอายใจ
ต่อการหลีกเลียงหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มีทริโอคัปปะ

5. ความรู้สึกในเรื่องชาตินิยมคือ มีความรักชาติ ยึดมั่นในอุดมการณ์แห่ง
ชาติ จงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์

สภาผู้ปกครองและครูแห่งประเทศไทย (2521 : 22-24) ได้เสนอแนะ
คุณธรรมที่ควรส่งเสริมให้มีในเยาวชนไทย เพื่อให้มีคุณสมบัติและพฤติกรรมอันพึงปรารถนา
เมื่อเติบโตขึ้นจะได้เป็นพลเมืองที่ดีที่มีคุณภาพ สามารถสร้างสรรค์ จรรโลงประเทศชาติ
ให้เจริญก้าวหน้าสืบไป คุณธรรมที่ควรส่งเสริม ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญูต่อกเวที
ความอดทน ความสามัคคี ความมีระเบียบวินัย การช่วยงานของหมู่คณะ การปฏิบัติความ
ประเพณีอันดีงาม การใช้ภาษาให้ถูกวัฒนธรรม และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

ณรงค์ สินสวัสดิ์ (2521 : 171-174) เห็นว่าประเทศไทยเรามีความ
จำเป็นอย่างยิ่งที่จะพึงเล็งเรื่องคุณภาพของคนเป็นสำคัญ และได้เสนอลักษณะนิสัยที่
ควรเสริมสร้างให้แก่คนไทย ดังนี้

1. การมีความคิดเป็นวิทยาศาสตร์ เชื่อเหตุผลมากกว่าเชื่อสิ่งเหลวไหล
2. การมีความคิดริเริ่ม
3. ความทรหด อดทน
4. ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม
5. ความขยัน ประหยัด ไม่หยิ่งหยง
6. ความภูมิใจในชาติไทย
7. ความมีระเบียบวินัย และการรู้จักทำงานร่วมกัน

8. การเข้าถึงแก่นที่ถูกต้องของศาสนา
9. มีความพิถีพิถัน ไม่สุกเอาเผากิน
10. มีความรักในกานกัศ
11. มีความกตัญญูรู้คุณคน
12. มีความซื่อสัตย์



ลักษณะนิสัยที่ ๗รงค์ สิ้นสวัสดิ์ เสนอไว้มีความสอดคล้องใกล้เคียงกับแนวความคิดของ วีระบุษ วิเชียรโชติ (1983 : 15-16) ในรายงานที่เสนอในที่ประชุมสมาคมครูแห่งประเทศไทย (ACT) ที่ประเทศสิงคโปร์ เกี่ยวกับแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงสังคมในประเทศไทย โดยกล่าวถึงคุณลักษณะของพลเมืองที่ช่วยในการพัฒนาประเทศที่ควรสร้างให้เกิดขึ้นมี 13 ลักษณะคือ

1. ความมีประสิทธิภาพ (efficiency)
2. ความขยัน (deligence)
3. มีระเบียบ (order)
4. การตรงต่อเวลา (punctuality)
5. ประหยัด (thrifting)
6. ซื่อสัตย์ (loyalty)
7. ใช้เหตุผลประกอบการตัดสินใจ (rationalization and decision making)
8. ปรับตัวได้ดี (adaptability)
9. พร้อมต่อการรับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป (alterness to getting advantages from changing situation)
10. กระตือรือร้นและสร้างสรรค์ (eagerness and creativity)
11. ตระหนักในความสำคัญของตนเอง เชื่อมั่นในตนเอง (self-importance self-confidence and self-reliance)
12. มีความรับผิดชอบและร่วมมือกับสังคม (responsibility and social co-operation)
13. สามารถควบคุมความทะยานอยากได้ (the ability to delay gratification)

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2523 : 6 - 7) ได้แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการศึกษาค้นคว้า รวบรวมค่านิยมขึ้นเพื่อกำหนดค่านิยมที่สำคัญและจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องปลูกฝัง ส่งเสริมและเผยแพร่แก่เยาวชนและประชาชน เรียกว่า "ค่านิยมเพื่อชีวิตและสังคมไทย" มี 20 ประการคือ

1. การประหยัดและประมาณคนเพื่อการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย
2. การรักความจริง และกล้ากระทำเพื่อความจริง
3. ความมุ่งหมายทำงานเพื่องาน
4. การเคารพตนเอง ทั้งตนเอง และไม่ย่อท้อต่อปัญหาชีวิต
5. การใฝ่หาความรู้และใช้สติปัญญา เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต
6. การตระหนักในคุณค่าของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดำรงชีวิตที่สงบสุข
7. ความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน เคารพสิทธิและความคิดเห็นของผู้อื่น
8. ความรับผิดชอบในหน้าที่ของคนที่มีต่อสังคม โดยกระทำตนให้เป็นประโยชน์กับหมู่คณะและไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน
9. การตระหนักในความสำคัญของการทำงานร่วมกันด้วยความสามัคคี รู้แพ้ รู้ชนะ รู้ภัย
10. การเห็นความสำคัญของครอบครัวในฐานะที่เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาเยาวชนและสังคม
11. ความมุ่งมั่นที่จะช่วยกันรักษาและเสริมสร้างความเป็นธรรม เสรีภาพ และภราดรภาพในสังคม
12. การตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาชีวิตและสังคม ที่เกี่ยวข้องกับจิตใจ คุณธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม
13. การรักษาความเป็นเอกราชของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย รักไทย นิยมไทย ยินดีเสียสละเพื่อชาติแม่ชีวิต
14. การยึดมั่นในศาสนาธรรม เป็นแนวทางประพฤติ ปฏิบัติในการดำรงชีวิต
15. การยึดมั่นในหลักการประชาธิปไตย

16. การเทิดทูนองค์พระมหากษัตริย์เป็นองค์พระประมุข เป็นมิ่งขวัญและเป็นศูนย์รวมน้ำใจของคนในชาติ
17. การเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ กฎเกณฑ์ และระเบียบแบบแผนโดยเคร่งครัดเพื่อความสงบสุขของสังคม
18. การช่วยรักษาหวงแหนสาธารณสมบัติ และมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ
19. การปลูกฝังสุขนิสัย และรักษาส่งเสริมสุขภาพ พลานามัยของคน ของครอบครัวและชุมชน
20. การยกย่องสรรเสริญผู้กระทำความดี ค่ต่อต้านการกระทำความชั่ว

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2525 : 134) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการศึกษาอบรมเด็กในสังคมไทยว่า...

แนวทางในการอบรมเด็กของไทยใน 3 แนวทางใหญ่ ๆ นั้น แนวทางหนึ่งก็คือ การให้การศึกษอบรมในเรื่องของการเป็นคนดีในสังคม การอบรมศีลธรรม จรรยา การอบรมในเรื่องประเพณี ค่านิยมต่าง ๆ เหล่านี้ ไม่มีหน่วยงานใครรับผิดชอบโดยเฉพาะ ทุกสถาบันของสังคมไม่ว่าจะเป็นบ้าน วัด วัง หมอบาน ญาติพี่น้อง ต่างถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องให้การศึกษอบรมถึงระเบียบ ประเพณี ศีลธรรม จริยธรรมต่าง ๆ พูดย่อเพรียงกัน การอบรมก็มักจะอบรมควบคู่กัน ว่าจาทักเตือน คุ วา ทั่ว ในขณะที่เดียวกัน บูบรุมก็มักจะปฏิบัติให้ดูหรือทำในสิ่งที่อบรมอยู่แล้ว พ่อแม่ พี่น้อง ญาติผู้ใหญ่ พระ ชุนนาง ต่างอบรมในเรื่องเดียวกัน และส่วนมากปฏิบัติกันอยู่แล้ว การศึกษาจึงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชีวิตกับสังคม และกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก

จากแนวความคิดเกี่ยวกับลักษณะความเป็นพลเมืองที่ดีบุคคล ณะบุคคล ตลอดจนสถาบันต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศได้เสนอมานั้น ผู้วิจัยมีแนวคิดว่าการกำหนดลักษณะความเป็นพลเมืองดีแก่คนในชาตินั้น ควรจะได้คำนึงถึงองค์ประกอบดังนี้

1. ลักษณะของวัฒนธรรม
2. ลักษณะโครงสร้างของสังคม
3. ลักษณะนิสัยของคนในชาติซึ่งเป็นลักษณะประจำชาติ
4. ปัญหาและความต้องการของสังคม

5. หลักทางค่านิจวิทยา

ทั้งนี้ลักษณะความเป็นพลเมืองดีจึง เป็นนิสัยและการกระทำของบุคคลซึ่ง สอดคล้องกับมาตรฐานและกฎเกณฑ์ของสังคม โดยมีพฤติกรรมที่พึงปฏิบัติดังนี้

1. พฤติกรรมต่อตนเอง ได้แก่ ความมีระเบียบ ความซื่อสัตย์ ความเชื่อมั่น ในตนเอง ความมีเหตุผลในการตัดสินใจ ความอดทน ฯลฯ
2. พฤติกรรมต่อผู้อื่น ได้แก่ ความกตัญญูตวกเวทีก่อผู้มีพระคุณ มีน้ำใจเป็นนัก กิฬา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ รับผิดชอบต่อสังคม มีวินัยทางสังคม มี ความเกรงใจ มีมนุษยสัมพันธ์ รู้จักยอมรับคนอื่น ฯลฯ
3. พฤติกรรมต่อสังคม ได้แก่ การตระหนักถึงความสำคัญของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เคารพกฎเกณฑ์ ระเบียบ รักษาและส่งเสริมขนบธรรมเนียม ประเพณี สงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

กล่าวโดยสรุปแล้วลักษณะความเป็นพลเมืองดีก็คือ ลักษณะที่ประชาชนพึงมี และ เป็นที่พึงประสงค์ของสังคม ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่พึงมีต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม ที่ไม่มีชีวิต และสถาบันทางสังคมอันได้แก่ การมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความซื่อสัตย์ รักษา ระเบียบวินัย มีสติสัมปชัญญะ มีความละเอียดถี่ถ้วนต่อการประพฤติปฏิบัติ มีความซื่อสัตย์ อดทนเพียร ประหยัด มีน้ำใจเป็นนักกีฬา มีความกล้าหาญและอดทน ไม่หาความรู้ความ จริง มีค่านิยมที่ถูกต้อง ประกอบอาชีพที่สุจริต มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์กระตือรือร้นและ มุ่งอนาคต ใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ วางแผนในการทำงาน มีสุขภาพจิตดี รักษาความ สะอาด พึ่งตนเอง มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย มีความสามัคคี มีความเสียสละ เห็นแก่ ส่วนรวมมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความเมตตากรุณา มีความกตัญญูตวกเวทีก เป็นสุภาพชน มีความยุติธรรม มีเหตุผล ยอมรับการเปลี่ยนแปลงและรู้จักปรับตัว มีมนุษยสัมพันธ์ ก่อ กำนและไม่ล่องสิ่งเสพทิก รู้จักใช้และสงวนสาธารณสมบัติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคที่ดี กระหนัก สนใจ และมีส่วนร่วมทางการเมือง มีความ จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และมีความภูมิใจในความเป็นไทย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับกิจกรรมเสริมหลักสูตร

วสันต์ พรหมบุญ (2522 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับโปรแกรมการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ในปี พ.ศ. 2522 เพื่อศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ในโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ในด้าน ความมุ่งหมาย วิธีการจัดประเภทกิจกรรม การเข้าร่วม ตลอดจนปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ กลุ่มตัวอย่างประชากร ได้แก่ อาจารย์ และนักเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ประเภทละ 250 คน ผลของการวิจัยพบว่า จุดมุ่งหมายในการจัดที่สำคัญคือ เพื่อส่งเสริมทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะการเป็นผู้นำ ผู้ริเริ่มในการจัดกิจกรรมได้แก่ ฝ่ายบริหาร การเงินที่นำมาจัดได้มาจากงบประมาณและเรี่ยไรจากนักเรียน เวลาที่ดำเนินการขึ้นอยู่กับชนิดของกิจกรรมที่จัด ซึ่งมี 9 ประเภทคือ กิจกรรมส่งเสริมความเป็นผู้นำและการปกครองตนเอง การบำเพ็ญประโยชน์และสังคมสงเคราะห์ ศาสนาและประเพณี ลูกเสือและเนตรนารี วิชาการ ปัญหาในการจัดกิจกรรมคือ อาจารย์บางท่านไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร อุปสรรคไม่เพียงพอ ผู้ปกครองไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรมเสริมหลักสูตรเท่าที่ควร นักเรียนก็ไม่ให้ความสนใจ ไม่เข้าใจและไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรมเสริมหลักสูตร

อนุชา เทวราชสมบูรณ์ (2523 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเจตนคติของผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดองค์การบริหารจังหวัดพิจิตร ในปี พ.ศ. 2523 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนครูและผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่มีเจตนคติในเชิงเห็นด้วยกับกิจกรรมนักเรียนแต่ละประเภท และเมื่อพิจารณาความเห็นของกลุ่มตัวอย่างพบว่า เจตนคติของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อกิจกรรมแต่ละประเภทไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและเมื่อพิจารณาระหว่างประเภทกลุ่มตัวอย่างโดยไม่คำนึงถึงขนาดโรงเรียนพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนครูและผู้ปกครอง มีเจตนคติที่ดีต่อกิจกรรมเกี่ยวกับวิชาการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ .05 ส่วนเจตนคติที่มีต่อกิจกรรมเกี่ยวกับการออกกำลังกายและนันทนาการ กิจกรรมเกี่ยวกับศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม การบำเพ็ญประโยชน์ การปกครองและการประชุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ .01

งานวิจัยในต่างประเทศ

รุต มาร์ก (Marx 1969 : 402-407) ได้ทดลองจัดโปรแกรมกิจกรรมในภาคฤดูร้อนสำหรับเด็ก โดยการจัดโครงสร้างโปรแกรมกิจกรรมอย่างง่าย ๆ โดยใช้กิจกรรมโดยการอยู่ค่ายพักแรมเป็นกิจกรรมหลัก ใช้เวลา 3 สัปดาห์ ให้นักเรียนชั้นมัธยมเป็นผู้ดูแลและให้คำแนะนำช่วยเหลือเด็ก ๆ และจัดกิจกรรมไปตามโปรแกรม โดยขอความช่วยเหลือในด้านการเงินจากผู้ปกครองและครูแห่งมหาวิทยาลัยชิคาโก เงินส่วนใหญ่ใช้ในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ เช่น สี และกระดาษ นอกจากนี้ยังใช้ในโปรแกรมกิจกรรมพิเศษ เช่น การทัศนศึกษา การว่ายน้ำและการอยู่ค่ายพักแรม เด็กนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมมาจากโรงเรียนต่าง ๆ กัน รวมได้ 56 คน อายุ 5-14 ปี ปรากฏว่า เด็กทุกคนได้รับความสนุกสนานมาก มีความเป็นอิสระ สิ่งที่เด็กชอบมากที่สุดคือ ได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง และจากสภาพความเป็นจริงเมื่อพบกับปัญหาเขาได้เรียนรู้วิธีที่จะแก้ปัญหาที่ตนเองได้ โดยใช้ความคิด พิจารณาอย่างรอบคอบ การอยู่ค่ายพักแรมเป็นกิจกรรมที่เด็กทุกคนสนุกสนาน ตื่นเต้น ได้รับความรู้และคำแนะนำอย่างดี สรุปได้ว่า การทดลองการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กในภาคฤดูร้อนนั้นนับว่า ได้ผลอย่างดียิ่ง เป็นกิจกรรมที่มีค่าสำหรับเด็กมาก และยังสามารถประโยชน์กับนักเรียนชั้นมัธยมที่เป็นผู้ดูแลด้วย เพราะได้ฝึกการจัดกิจกรรมด้วยตนเอง ได้พบปัญหาและข้อผิดพลาดเพื่อที่จะได้ปรับปรุงในการจัดคราวต่อไป ผู้ทดลองได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรจัดหาสิ่งแวดลอมที่ดีและเป็นอิสระให้กับเด็กในการจัดกิจกรรมประเภทนี้ ควรให้เวลาเด็กในการทำกิจกรรมให้มาก และทำกิจกรรมร่วมกันบ่อย ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน

รอสัน (Rawson 1973 : 34-43) ก็ได้จัดกิจกรรมภาคฤดูร้อนขึ้นเหมือนกัน แต่เป็นการอยู่ค่ายพักแรมในสถานที่ ๆ กำหนดให้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้เด็กที่เรียนอ่อนเพราะเขื่อน่ายบทเรียน มีพฤติกรรมและความรู้สึกคือโรงเรียนดีขึ้น รอสัน ได้จัดกิจกรรมให้แปลกออกไปแต่มีคุณค่า เป็นกิจกรรมที่เด็กต้องการ การจัดกิจกรรมนี้ได้รับความร่วมมือจาก English Park ซึ่งเป็นศูนย์ฝึกกิจกรรมนอกโรงเรียนสำหรับเด็ก ได้มีการทดลองจัดโปรแกรมกิจกรรมต่าง ๆ ในปี ค.ศ. 1970 แล้ว ปรากฏว่าได้ผลดีมาก สถานที่แห่งนี้มีอุปกรณ์ทุกอย่างพร้อม กิจกรรมทุกอย่าง

สามารถจัดขึ้นได้ทันที แต่ค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง รอสิน ใจจัดให้เด็กเหล่านี้ได้รับการฝึกกิจกรรมที่เด็กชอบทุกอย่างและเป็นอิสระโดยใช้เวลา 3 สัปดาห์ เมื่อเด็กกลับสู่โรงเรียนแล้ว ปรากฏว่ามีความสามารถในการเรียนและมีพฤติกรรมต่าง ๆ เป็นไปในทางที่ดีขึ้น จึงนับว่าการจัดกิจกรรมในภาคฤดูร้อนนี้ได้ผลอย่างดียิ่ง เพราะเด็กจะโตขึ้นเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และมีค่าก่อสร้าง

กิลมอร์ (Gilmore 1973 : 106-111) ได้ศึกษาเรื่องกระบวนการกลุ่มในการศึกษาการละครโดยใช้นักเรียนชั้นประถมศึกษาอายุ 7 ปี จำนวน 15 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ๆ ละ 5 คน ใน 2 กลุ่มแรก ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างจากการประเมินผลทางสังคมวิทยา อีกกลุ่มหนึ่งสุ่มมาจากชั้นเรียนธรรมดา ให้แต่ละกลุ่มร่วมกิจกรรมการแสดงละครด้วยกัน ระยะเวลา 10 นาที พฤติกรรมของนักเรียนแต่ละคนได้บันทึกไว้โดยระบบการวิเคราะห์พฤติกรรมย่อยแบบเบลล์ ผลปรากฏว่า กิจกรรมการแสดงละครและกระบวนการกลุ่มมีความสัมพันธ์กัน กิจกรรมการแสดงละครภายใต้กระบวนการกลุ่มและผลสัมฤทธิ์ของกิจกรรมเกี่ยวเนื่องกัน กระบวนการกลุ่มเป็นตัวแปรที่ทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ และกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มแรก จะให้ผลสัมฤทธิ์ของกิจกรรมดีกว่ากลุ่มตัวอย่างกลุ่มหลัง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมืองดี

✓ ชาลี ลัทธ (2507 : 61-65) ได้ศึกษาคุณธรรมแห่งความเป็นพลเมืองดีบางประการจากนักเรียนที่จบชั้นประถมปีที่ 4 โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 291 คน และกำหนดคุณธรรมด้านต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบของความเป็นพลเมืองดี 10 ด้านคือ คุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ คุณธรรมที่มีต่อตนเอง คุณธรรมที่มีต่อผู้อื่น คุณธรรมที่มีต่อครอบครัว คุณธรรมที่มีต่อชุมชน คุณธรรมที่มีต่อศาสนา คุณธรรมด้านการศึกษา คุณธรรมด้านมนุษยธรรม คุณธรรมด้านอำนาจ คุณธรรมที่มีต่อประเทศชาติ พบว่า เด็กชายและเด็กหญิงมีความเห็นในคุณธรรมแห่งความเป็นพลเมืองดีสอดคล้องกันทุกประการ

รัชณี สุริยา (2508 : 30-39) ได้สำรวจทัศนคติของผู้ปกครองเกี่ยวกับเด็ก

ไทยในอุดมคติ ในจังหวัดพระนครและธนบุรี เพื่อศึกษาข้อคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการของกลุ่มผู้ปกครองที่มีระดับเศรษฐกิจต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันในเรื่องคุณลักษณะที่ของการให้ที่มีมากที่สุดใเด็กหญิงและเด็กชาย คุณลักษณะสำคัญที่สุดที่ผู้ปกครองต้องการให้เด็กชายและเด็กหญิงมีในคานต่าง ๆ กันดังนี้ คานลักษณะทางทาง ผู้ปกครองต้องการให้เด็กหญิงและเด็กชายแต่งกายสะอาด เหมาะสมกับวัยและโอกาส คานความสามารถ ผู้ปกครองต้องการให้เด็กหญิงและเด็กชายรู้จักแก้ปัญหา รู้จักเอาตัวรอด คานการควบคุมอารมณ์ ผู้ปกครองต้องการให้เด็กหญิงและเด็กชายมีการควบคุมอารมณ์ของตนเอง คานความสนใจ ผู้ปกครองต้องการให้เด็กหญิงและเด็กชายมีความมั่นใจในการเรียน และการทำงาน ผู้ปกครองต้องการให้เด็กหญิงและเด็กชายตั้งใจเรียนและตั้งใจทำงาน ส่วนคานการปรับตัวทางสังคม ผู้ปกครองต้องการให้เด็กหญิงและเด็กชายเป็นมิตรกับบุคคลทั่วไป เข้าสังคมได้ สำหรับการ เปรียบเทียบการจึกลำกับควมสำคัญของคุณลักษณะของ เด็กไทยในอุดมคติปรากฏว่า ผู้ปกครองที่มีระดับเศรษฐกิจต่างกันให้ลำดับความสำคัญของคุณลักษณะที่ของการรองลงมาต่างกัน

โดยารักษ์ เปี่ยมเพิ่มพูน (2509 : บทคัดย่อ) ใทำการศึกษาเรื่อง "การศึกษาเกี่ยวกับการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง ในชั้นประถมปีที่ 4 ของโรงเรียนเทศบาลในจังหวัดพระนคร" วัตถุประสงค์ของการวิจัยก็เพื่อศึกษาวิธีสอนของครู ทัศนคติ ปัญหาและข้อเสนอแนะของครูและนักเรียนเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังโรงเรียนเทศบาล กลุ่มตัวอย่างประชากรจำนวน 324 คน เป็นครู 63 คน และนักเรียน 261 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า ครูส่วนใหญ่เห็นความสำคัญของวิชาหน้าที่พลเมือง แต่ยังใ้การสอนแบบบรรยายอยู่มาก ครูจึคกิจกรรมเพื่อฝึกความเป็นพลเมืองน้อยมาก การสอนมุ่งพัฒนาเด็กตามแนวทางที่หลักสูตรกำหนดความมุ่งหมายไว้ ครูประสบปัญหาเรื่องอุปกรณ์มีน้อย สำหรับนักเรียนมีความคิดเห็นว่ วิชาหน้าที่พลเมืองนั้นมีความสำคัญคือชีวิตประจำวัน แต่ไม่ชอบเรียนเพราะไม่สนุก ไม่มีกิจกรรมในการเรียน คะแนนน้อยและเนื้อหาวิชาน่าเบื่อหน่าย ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ครูควรศึกษาถึงวัตถุประสงค์ในการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองให้เข้าใจชัดเจนเสียก่อน และควรศึกษาความสนใจของ เด็กวัยนี้ด้วย

อนงค์ ประมุขศิลป์ (2515 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "บทบาทของการสอนสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนต้นที่มีต่อการปลูกฝังความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี" โดยใช้วิธีสัมภาษณ์ครู 60 คน และสอนนักเรียน 500 คน จากโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 30 โรงเรียน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ทั้งนี้เพื่อศึกษาวิธีสอนสังคมศึกษาที่ครูใช้ในการปลูกฝังความคิดรวบยอดของการเป็นพลเมืองดีในระดับประถมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพลเมืองดีของนักเรียนโรงเรียนที่ 30 ค่าที่สุด และแตกต่างจากโรงเรียนที่ 1, 2, 3, 10, 11 และ 14 รวม 6 โรงเรียน นอกนั้นไม่แตกต่างกัน ผลของการวิเคราะห์วิธีการสอน 6 โรงเรียน ปรากฏว่าครูสังคมศึกษาใน 6 โรงเรียนดังกล่าวใช้วิธีสอนต่อไปนี้มากกว่า ครูสอนสังคมศึกษาในโรงเรียนที่ 3 กล่าวคือ การบรรยาย การตั้งปัญหาถาม-ตอบ การใช้แบบเรียนหลาย ๆ เล่ม การให้เด็กค้นคว้าหาความรู้มารายงาน การเรียนจากข่าวและเหตุการณ์ประจำวัน การแก้ปัญหา การฝึกทักษะทางสังคม โดยให้นักเรียนแสดงความคิดอย่างเสรี การใช้อุปกรณ์การสอน และครูใน 6 โรงเรียนนี้มีการวัดผลอยู่บ่อย มากกว่าครูในโรงเรียนที่ 3

สวนา พรพิชน์กุล (2520 : 57-63) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของเด็กไทย" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะศึกษาแนวโน้มของความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของเด็กไทย ในกลุ่มตัวอย่างว่าอยู่ใน ระดับใด เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามความสำนึกในหน้าที่พลเมืองสร้างขึ้นตามแนวของ ชาร์ล เอฟ แอนเทรน และคำถามแบบปลายเปิด ถามเกี่ยวกับความรู้ใน 11 ข้อคือ ความรู้เกี่ยวกับ

1. ข้อเท็จจริง
2. รัฐบาล
3. ผู้มีอำนาจหน้าที่ทางการเมือง
4. เศรษฐกิจ
5. การบริหาร การปกครอง
6. อำนาจของผู้บริหารท่านต่าง ๆ
7. การกินดี อยู่ดี
8. ความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง
9. คุณธรรม

10. ทิศทางการเมือง

11. แหล่งความรู้ความเข้าใจ

โดยทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างทั้งระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 2 กลุ่มคือ กลุ่มโรงเรียนในทัวเมืองกับกลุ่มโรงเรียนนอกเมือง ผลการวิจัยพบว่า ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของเด็กไทยในกลุ่มตัวอย่างโดยส่วนรวมอยู่ในระดับต่ำ โดดแก่ ในด้านข้อเท็จจริง ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการบริหาร การปกครอง การกินคืออยู่ที่ อำนาจทางการเมือง ความสงบเรียบร้อยและมีความสำคัญสูงเพียงบ้านเดียวคือ บ้านเศรษฐกิจ นอกจากนี้เด็กไทยในกลุ่มตัวอย่างยังมีความเข้าใจว่าประชาธิปไตยคือความมีอิสระ เสรีที่บุคคลจะทำอะไรก็ได้โดยไม่มีขอบเขตจำกัด ถึงร้อยละ 80 จึงสมควรจะได้มีการปรับปรุงหลักสูตรและมีกิจกรรมให้ทันตัวในการให้การศึกษาอบรมแก่เด็กนักเรียนในเรื่องหน้าที่ของพลเมือง

✓ สมพงษ์ สอนสุภาพ (2521 : 195-201) ศึกษาวิจัยความคิกรวบรวมยกเกี่ยวกับพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย จากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ของโรงเรียนกรมสามัญศึกษาและองค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน 12 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง 500 คน พบว่าเด็กมีความคิกรวบรวมยกที่แสดงให้เห็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์คือ การมีความรับผิดชอบ การทำงานเป็นหมู่คณะ การเคารพในความเสมอภาคกันของมนุษย์ การมีวิจยในตนเอง การใช้เสียงข้างมากในการตัดสินใจ การรู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเองและของผู้อื่น การยอมรับในเหตุผล การประนีประนอม การมีใจกว้าง การนับถือความยุติธรรม การเคารพกฎหมาย และที่มีความคิกรวบรวมยกที่แสดงให้เป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในด้านการมีความเชื่อมั่นในวิธีการหาเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ การทำงานเป็นหมู่คณะ การประนีประนอม การนับถือความยุติธรรม การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี การเคารพในเสรีภาพของบุคคล การเคารพกฎหมาย การมีความรักชาติ

การัทน์ ศิริวิริยะกุล (2525 : 71-81) ศึกษาคูณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยทัศนะของครูประจำชั้นและผูปกครองในกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งคูณลักษณะที่จะศึกษาเป็น 6 ด้านคือ ด้านการเรียน ด้านสุขภาพ

อนามัย ความปลอดภัย คำนเศรษฐกิจ คำนอุปนิสัย บุคลิกภาพ คำนสมาชิกที่ดีของ
ครอบครัว และคำนความเป็นพลเมืองที่ดีชาติ ผลการวิจัยพบว่า ครูประจำชั้น
และผูปกครองมีความคิดเห็นตรงกันดังนี้

1. ในคำนการเรียน คุณลักษณะที่สำคัญมาก ได้แก่ ชยัน ตั้งใจและมีความ
รับผิดชอบในการเล่าเรียน อยากรู้อยากเห็นและกล้าซักถามครูเมื่อไม่เข้าใจ
2. ในคำนสุขภาพอนามัย ความปลอดภัย คุณลักษณะที่สำคัญมาก ได้แก่
มีร่างกายแข็งแรงและมีสุขภาพจิตสมบูรณ์ รู้จักโทษของยาเสพติด รู้จักป้องกันและรักษา
สุขภาพส่วนตนและส่วนรวม
3. ในคำนเศรษฐกิจ รู้จักใช้ตลอดจนดูแลรักษาสิ่งของและทรัพย์สินสมบัติของตน
4. ในคำนอุปนิสัย บุคลิกภาพ ได้แก่ มีคุณธรรม มีความรักใคร่ สามัคคีต่อ
หมู่คณะ มีความรับผิดชอบ มีหน้าที่การงาน มีความศรัทธายึดมั่นในศาสนาและใช้เป็น
เครื่องกลม่อมเกล่าจิตใจ
5. ในคำนสมาชิกที่ดีของครอบครัว ได้แก่ รักและใกล้ชิดสนิทสนมกับพ่อแม่
ญาติ พี่น้อง ปรินษาหาหรือญาติพ่อแม่ พี่น้อง เมื่อมีปัญหา
6. ในคำนพลเมืองดีของชาติ ได้แก่ เคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ภูมิใจ
รักและเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และคุณลักษณะที่สำคัญปานกลาง
ได้แก่ สนใจติดตามข่าวคราวความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของบ้านเมือง รักษาสาธารณสมบัติ
และพัฒนาบ้านเมืองให้สะอาด สวยงาม

พันธินัย วิทศโท (2527 : 31) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ลักษณะนิสัยที่
กำหนดเอาไว้ในหลักสูตรทั้ง 3 ระดับ จากเอกสารหลักสูตรกลุ่มการงานและพื้นฐาน
อาชีพ 15 คุณลักษณะ ผลปรากฏว่า คุณลักษณะที่สำคัญในระดับสูง (อันดับที่ 1-6) และ
มีความต้องการสูงสอดคล้องกันระหว่างความคิดเห็นของครูผู้สอนกับผูปกครองและ
นักเรียน ดังนี้

1. ระดับประถมศึกษาคือ ความรับผิดชอบ ความชยัน ความอดทน
2. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นคือ ความอดทนและความชยัน
3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายคือ ความอดทน ความชยันและความตรงต่อ
เวลา

วาสนา ยศบัญญัติ (2527 : ๑-๑) ได้วิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 เกี่ยวกับลักษณะความเป็นพลเมืองดี จากหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ในส่วนที่เป็นเนื้อหา คู่มือและแผนการสอน ของชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 พบว่า ความมีเหตุผล มีความรับผิดชอบ มีสติสัมปชัญญะ มีความขยันหมั่นเพียร มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์วางแผนในการทำงาน รักษาระเบียบ วินัย มีความภูมิใจในความเป็นไทย ประหยัดและเป็นสุภาพชน ในด้านเนื้อหาที่บ่งบอก ลักษณะความเป็นพลเมืองดี ปรากฏในด้านความสามารถและทักษะทางกายมากที่สุด คิด เป็นร้อยละ 26.25 ส่วนในด้านพฤติกรรมของลักษณะความเป็นพลเมืองดีนั้น ปรากฏใน พฤติกรรมที่พึงมีต่อตนเองมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 42.25

สวัสดิ์ นิเทศกรวิทย์ (2527 : ๑-๑) ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนและครูเกี่ยวกับลักษณะความเป็นพลเมืองดีจากการจัดกิจกรรมนักเรียนใน โรงเรียนมัธยมศึกษาคอนตัน เขตการศึกษา 6 จากโรงเรียน 123 โรงเรียน กลุ่ม ตัวอย่างจำนวน 564 คน เป็นผู้บริหารโรงเรียน 189 คน ครู 375 คน พบว่ากิจกรรม ลูกเสือ ยุวกาชาด เนตรนารี ผู้บำเพ็ญประโยชน์ โรงเรียนในกลุ่มตัวอย่างจัดทุกโรงเรียน กิจกรรมที่จัดมากกว่าร้อยละ 99 ของกิจกรรมทั้งหมด ได้แก่ กิจกรรมการส่งเสริมการ เกษตรและสหกรณ์ กิจกรรมส่งเสริมวิชาการต่าง ๆ ในหลักสูตรและกิจกรรมศาสนา กิจกรรมอื่น ๆ จัดเป็นอันดับรองลงไป กิจกรรมที่จัดน้อยที่สุดคือ กิจกรรมส่งเสริม การใช้สินค้าไทย ในด้านความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับลักษณะความเป็น พลเมืองดีในแต่ละกิจกรรมพบว่า กิจกรรมลูกเสือ ยุวกาชาด เนตรนารี ผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดลักษณะความเป็นพลเมืองดีในระดับมากทุกด้าน ส่วนกิจกรรม อื่น ๆ ก่อให้เกิดลักษณะความเป็นพลเมืองดีในระดับมากบางลักษณะ ส่วนกิจกรรม อนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม กิจกรรมทัศนศึกษาก่อให้เกิดลักษณะความเป็นพลเมืองดี ในระดับมากมีน้อย ส่วนลักษณะความเป็นพลเมืองดีในแต่ละลักษณะทั้ง 36 ลักษณะ พบว่า ลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และด้านความ ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่สามารถเกิดขึ้นในระดับมาก ในทุก ๆ กิจกรรมที่จัด ส่วนลักษณะด้านอื่น ๆ เกิดในระดับมากทุก ๆ กิจกรรมที่จัด ส่วนลักษณะด้านอื่น ๆ เกิดในระดับมากในบางกิจกรรม และพบว่าความคิดเห็นของผู้

บริหารและครูที่มีต่อการจัดกิจกรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในเกือบทุกกิจกรรมที่จัด ยกเว้นกิจกรรมการใช้ห้องสมุด กิจกรรมส่งเสริมการใช้สินค้าไทยและกิจกรรมนันทนาการ

สำหรับงานวิจัยในต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการฝึกฝนเรื่องการเป็นพลเมืองดีในระดัประถมศึกษานั้น ได้มีผู้วิจัยไว้ดังนี้

เบอร์ก (Berg 1966 : 154-160) ได้ทำการทดลองเกี่ยวกับการสอนเรื่องการปกครองและเรื่องการเป็นพลเมืองดี โดยให้คณะครูและผู้บริหารโรงเรียนในเขต เดวิส เคาน์ตี (Davis County School District) มลรัฐยูทาห์ ทำการทดลองจัดประสบการณ์เกี่ยวกับรัฐบาลในระดับประถมศึกษา โดยตั้งรัฐบาลระดับต่างๆ ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4, 5 และ 6 ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จัดให้มีนายกเทศมนตรีและคณะกรรมการการเมือง มีกิจกรรมในห้องเรียน โดยให้ความรับผิดชอบในหน้าที่ต่าง ๆ พยายามสร้างสถานการณ์ให้นักเรียนปกครองกันเอง เช่น เกี่ยวกับการต้อนรับผู้มาเยี่ยมเยือนชั้นเรียน การจัดป้ายนิเทศ การจัดมุมห้องสมุด ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ให้เลือกผู้ว่าราชการรัฐและคณะกรรมการอื่น ๆ โดยใช้แต่ละห้องเลือกผู้แทน 2 คน วุฒิสมาชิก 2 คน เพื่อออกกฎ ข้อบังคับ เช่นเดียวกับรัฐบาลของรัฐ พร้อมทั้งกำหนดขอบข่ายของหน้าที่และความรับผิดชอบของนักเรียนไว้ด้วย ส่วนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จัดในรูปรัฐบาลของชาติ มีการเลือกตั้งประธานาธิบดี เลือกผู้แทนห้องละ 2 คน วุฒิสมาชิก 2 คน เพื่อประกอบเป็นสภาองเกรส มีคณะรัฐมนตรีซึ่งประธานาธิบดีแต่งตั้งทำหน้าที่แบบรัฐบาลของประเทศ มีหน้าที่จัดสนามเด็กเล่น ความปลอดภัยบนถนน นอกจากนี้ยังมีฝ่ายออกกฎข้อบังคับหรือกฎหมาย ดังนั้นจึงทั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ โครงการนี้ใช้เวลา 2 ปี มีโรงเรียนควบคุม 2 โรงเรียน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 184 คน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 64 คน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 167 คน ส่วนโรงเรียนทดลองมี 2 โรงเรียน เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 152 คน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 168 คน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 191 คน มีการทดสอบก่อนเริ่มโครงการ เมื่อสิ้นสุดโครงการปีแรกและปีที่ 2 โดยใช้แบบทดสอบ 6 ชุด เกี่ยวกับวิถึภาวะทางสังคม แบบทดสอบสังคมศึกษา ทศนคติในค่านิยมของอเมริกัน ความรู้เกี่ยวกับพลเมืองดี ความก้าวหน้าทางสังคม

ความเข้าใจในคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ผลการทดลอง ปรากฏว่า จากการศึกษา
 ทำนายได้ว่านักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาสามารถคาดคะเน ยอมรับความรับผิดชอบ
 ในโครงการการปกครองตนเองและหวังได้ว่า นักเรียนจะทราบเรื่องราวเกี่ยวกับความ
 เป็นพลเมืองคืออย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 นอกจากนี้ผลจากการทดสอบวิชาสังคมศึกษา
 ในโรงเรียนทดลองดีกว่าโรงเรียนควบคุมอย่างมีนัยสำคัญเช่นกัน ส่วนวิชาอื่น ๆ แยก
 ต่างกันอย่างไม่มีความสำคัญ

ชาร์ล คักลาส แครี่ (Carry 1970 : 5493) แห่งมหาวิทยาลัย
 สแตนฟอร์ด ได้ทำการวิจัยเรื่อง Education for citizenship in the U.S.S.R.
 เป็นการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการฝึกอบรมความเป็นพลเมืองที่แก่เยาวชน โดยการจัดการ
 สอนในโรงเรียนของรัสเซีย โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา วิธีที่ใช้
 ในการวิจัยก็คือการศึกษาวิเคราะห์แบบเรียน วัสดุสิ่งพิมพ์ที่ได้จากหน่วยงานทางการ
 ศึกษาของรัสเซียและใช้การสังเกต ความคิด ความรู้สึกที่เป็นผลมาจากผู้วิจัยได้เข้าไป
 อยู่ในรัสเซีย 2 เดือน ประกอบการวิจัยนี้ด้วย ผลการวิจัยพบว่าในการสร้างความรู้
 ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของรัสเซีย พลเมืองดีจะต้องมีความสัมพันธ์
 ซึ่งกันและกัน และต้องผูกพันกับรัฐบาล นักเรียนจะมีความคิดไปในทางที่กำหนด กลุ่ม
 เพื่อนมีอิทธิพลต่อเด็ก รัฐบาลจึงพยายามอบรมกลุ่มเพื่อนให้เป็นไปในทางที่กำหนดไว้

อีเวลิน พี. อีวาน (Evan 1975 : 4147) ได้ศึกษาความคาดหวัง
 ของผู้ปกครองต่อเด็กในระดับประถมศึกษาในคานาดา เศรษฐกิจ บุคลิกภาพ มนุษยสัมพันธ์
 และวิชาการ พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างความคาดหวังของผู้
 ปกครองนิวกากับผู้ปกครองนิวกา คือผู้ปกครองนิวกาต้องการให้เด็กรู้จักใช้จ่าย
 อย่างฉลาด รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ พัฒนาสุขนิสัย รู้จักเล่นอย่างยุติธรรม
 และรู้จักกำหนดเวลาของตน ส่วนผู้ปกครองนิวกานั้นเน้นในด้านความต้องการให้เด็ก
 รู้จักใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ นอกจากนี้ผู้ปกครองที่มีสถานภาพต่างกันมีความคาดหวัง
 เกี่ยวกับคุณลักษณะของเด็กแตกต่างกันดังนี้

ในคานาดาพื้นฐานการศึกษาของผู้ปกครอง ผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาต่ำ
 ต้องการให้เด็กรู้จักใช้จ่ายอย่างฉลาด รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และรู้จัก
 ฝึกปฏิบัติสุขนิสัย ส่วนผู้ปกครองที่ได้รับการศึกษาสูงต้องการให้เด็กรู้จักประยุกต์ใช้



ความรู้ที่เรียนมาและมีความสามารถในการอ่าน

ในค่านขนาดของครอบครัว ผู้ปกครองในครอบครัวขนาดใหญ่ต้องการให้เด็ก รู้จักใช้จ่ายอย่างประหยัด รู้จักสร้างตัว รู้จักใช้สิทธิพัฒนาความรับผิดชอบ ปรับปรุง สังคมและรู้จักแบ่งเวลา ส่วนผู้ปกครองในครอบครัวขนาดเล็กเน้นให้เด็กมีความสามารถ ในการอ่าน

ในค่านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็ก ผู้ปกครองของเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ของ การเรียนต่ำต้องการให้เด็กรู้จักใช้จ่ายอย่างประหยัดและรู้จักสร้างตัวมากกว่าผู้ปกครอง ของเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง

ในค่านเพศ ผู้ปกครองที่เป็นชายเน้นในเรื่องต้องการให้เด็กประหยัดในการ ใช้จ่ายมากกว่าผู้ปกครองที่เป็นหญิง

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า แนวคิด งานวิจัย ทลอคจนการค้นคว้าทดลองในเรื่องที่ เกี่ยวกับกิจกรรมเสริมหลักสูตรและในเรื่องของการส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมือง ดี โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาทั้งที่เป็นของไทยและต่างประเทศที่กล่าวมาแล้ว นั้น จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้พอสมควร เพราะผู้วิจัยเชื่อว่าความ สัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จัดขึ้นในโรงเรียนนั้นย่อมมีความสัมพันธ์โดยตรง กับการส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้เกิดขึ้นกับนักเรียนได้เป็นอย่างมาก เนื่อง จากเด็กวัยนี้เป็นวัยเรียน ใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่ในโรงเรียน ฉะนั้นโรงเรียนจึงเป็น สถานที่สำคัญยิ่งที่จะสร้างเสริมเยาวชนของชาติให้มีคุณภาพ เป็นพลเมืองดีของประเทศ เพราะสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในโรงเรียนย่อมจะมีอิทธิพลต่อวิถีการดำเนินชีวิต ที่อยู่ในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างมาก กล่าวคือระบบการศึกษาของโรงเรียนจะ ช่วยส่งเสริมและเตรียมเยาวชนที่มีคุณภาพเป็น "พลเมืองดี" ของประเทศ สามารถ มีชีวิตอยู่ในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างดี ทั้งในค่านทฤษฎีและปฏิบัติ ในทางปฏิบัติ โรงเรียนสามารถส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย โดยใช้การทำงานร่วมกันเป็นแกนกลาง ส่งเสริมการทำงานร่วมกันตามความมุ่งหมายและอุดมคติ ร่วมกัน รวมทั้งสร้างสามัคคีในหมู่คณะ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความมี เหตุผล รับผิดชอบต่อหน้าที่ของหมู่คณะ ยอมรับในความสามารถของผู้อื่น มีความซื่อ

หมั้นเพียรในการประกอบหน้าที่การงานและการประกอบอาชีพในฐานะพลเมืองดี นอกจากนั้นโรงเรียนยังสามารถส่งเสริมความรับผิดชอบต่อส่วนรวมให้แก่เด็กโดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในโรงเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนเข้าร่วม เป็นการจำลองสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมจริง ๆ ของชีวิตเข้ามาสู่โรงเรียนเพื่อเตรียมตัวออกไปเป็นพลเมืองที่มีประสิทธิภาพของชาติบ้านเมืองในอนาคต เช่น มีกิจกรรมเกี่ยวกับคณะกรรมการนักเรียน โดยให้มีการเลือกตั้ง การลงคะแนนเสียง การแสดงความคิดเห็น กล่าวออกความคิดเห็นในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม การคัดลिनปัญหาต่าง ๆ ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมคุณธรรม ความคิดเห็นในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม การคัดลिनปัญหาต่าง ๆ ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมคุณธรรม ค่านิยมที่ดี รวมทั้งการเสริมสร้างความรักและเทิดทูนในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ สิ่งเหล่านี้จะเป็นการปลูกฝังความเป็นพลเมืองดี เป็นสมาชิกที่มีคุณภาพในสังคมแก่เยาวชนของชาติ ดังนั้นโรงเรียนจึงมีส่วนสำคัญในการที่จะพัฒนาและเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ความสำนึกในการปฏิบัติอย่างถูกต้อง เหมาะสมเป็นพื้นฐานเบื้องต้นเพื่อจะได้พัฒนาตนเองให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมในฐานะพลเมืองที่ดี มีคุณค่าต่อประเทศเมื่ออย่างเข้าสู่วัยผู้ใหญ่

จะเห็นได้ว่าหากเราให้ความสนใจ ศึกษา วิจัยในด้านที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อให้มีส่วนสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดลักษณะความเป็นพลเมืองดีแก่เด็กและเยาวชนในเบื้องต้น มีการนำเอาผลการค้นคว้า วิจัยที่ได้ในครั้งนี้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีลักษณะที่พึงประสงค์ให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้แล้ว ผู้วิจัยเชื่อว่า การวิจัยครั้งนี้คงจะมีส่วนทำให้การจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาซึ่งถือว่าเป็นพื้นฐานของการศึกษาในทุกระดับสามารถดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางที่กำหนดไว้ในแผนการศึกษาชาติได้อย่างแท้จริง ซึ่งจะส่งผลดีโดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพของประชาชนในประเทศโดยส่วนรวม อันจะอำนวยประโยชน์ให้การพัฒนาประเทศเจริญรุดหน้าไปไ้ง่ายและสะดวกกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันอย่างแน่นอน